Халкъашта юкъера машари доттагІали чІоагІде

МАССА А МЕХКАШКАРА ПРОЛЕТАРЕШ, ВІАШАГІКХЕТА!

СЕРДАЛО
свет

Советски Союза Коммунистически парте Нохч-ГІалгІай областнойн Грозненски городскойн комитетий а Нохч-ГІалгІай АССР-а Лакхехьарча Совета а орган

№ 75 (2387) | Ера, 17 сентябрь 1959 ш. | Мах 20 кеп.

ІилмахоШка, конструкторашка, инженерашка, техникашка, болхлошка, шоллагІа советски космически ракета хьаеча а из Бетта тІа йохийтача а дакъа лоацаш хиннарий ерригача коллективага

Советски Союза Коммунистически парте Центральни Комитетои ССР Союза Министрий Советои дІайха моаршал лу шоллагІа советски космически ракета хьаеча а из Бетта тІа йохийтача а дакъа лоацаш хиннача Іилмахошка, конструкторашка, инженерашка, техникашка, болхлошка.

Дукха деза новкъостий! Шоай творчески хьинарерча къахьегамца цІаькха а дІахьекхаб оаш дерригача дуненна социализма мехкарча Іилмаи техникаи боккха низ. 14-ча сентябре Бетта тІа кхаьча йола шоллагІа советски космически ракета яхийтаро космически аре адамаша караерзаяра керда зама ялар белгалду; исторечухь эггара хьалха кхоачашхиннад Лаьттан тІара сигален планета тІа кхачар.

Тхо тешаш да Советски Іилмеи техникеи кердача сий долча коталонах дерригача дунен тІа машар чІоагІбара сийлахь-доккхача гІулакхa, дерригача халкъашта юкъера доттагІлен гІулакхаш дегІадоаладара боккха пайда баргхиларах.

Сийле хийла Ленински парте кхетамерча хьалхленца коммунизм хьалъяра кердача коталонашка йодача вай сийлахь-йоккхача социалистически Даьхен, сий шоай къахьегамца доаккхаш болча советски Іилмахой конструкторий, инженерий, техникий, болхлой!

Советски Союза Коммунистически парте Центральни Комитет.

ССР Союза Министрий Совет.

США водаш хиларца дувзаденна даьхкача письмоштеи телеграммаштеи Н. С. Хрущева денна жоп

Америка ВІашагІкхийттача Штаташка водаш хиларца дувзаденна сога дукха письмоши телеграммаши яьхкай советски нахагара, хІаьта иштта кхыча мехкашкарча гражданашкара а, царца америкаицашкара а. Цу письмош тІеи телеграммаш тІеи дикага дог а доахаш дувц со ВІашагІкхийттача Штаташка водаш хиларо СССР-аи США-неи юкъера гІулакхаш а тоадергда, Америка ВІашагІкхийттача Штатий президентаца г-н Эйзенхауэрца дагаваларо дунен халкъашта юкъера хьал тоадеш йола юхь дІа а йолаергья, яхаш.

ХІанз Іалаьмате дикача хана дах адамаш. Ер ха я — Іилма, техника, экономика, культура тоалуш йола, фаьлгашка дувцар бакъхулаш дола ха. США тхо долхаш йола ха нийсъеннай эггара доккхагІа дола ши хІама хиннача хана: исторе чухь эггара хьалха советски наха Лаьттан тІара урагІъяхийта Бетта тІа яьккхай космически ракета, дунен тІа эггара хьалха хьадаь атомни ледокол «Ленин» наькъа арадаьннад.

БІаь шерашка дагадаьллад наха планеташ тІа гІолга, иштта чІоагІа наха дагадаьллар кхоачашхилара гаргга да вай. Штаташ шерашка Іилмхой гІийртаб ша эттІа а беш, Къилбаседа полюсе гІоргдола кема хьаде, хІанз из тайпа кема хьадаьд.

Вай, советски нах — вай меттел беррига а дикача дагара нах — мишта гІад а гІоргдац, дог гІоз а даргдац йизза оттаяьча минутехи секундехи Іалаьмате дика ка йоалаш Лаьттан тІара Бетта тІа ракета йохийташ, советски Іилмахошта, инженерашта, техникашта, болхлошта карагІдаьннача сий долча гІулакхах. Мишта ловца боаккхаргбац вай цІаккха а ца баша ша бохабеш, бетташ доахаш никъ бе йиш йола дунен тІа эггара хьалхара ша бохабу кема хьадаьча советски Іилмахошта, инженерашта, техникашта, болхлошта.

Космоса къайленаш гучаяьхача советски наха физика, химе, математика, астрономе, кхыча Іилмай законаш кІоаргга харца чІоагІало а лувцаш, Лаьттан тІара кхыча планета тІа космически кема хьожадаьча моттиге дІакхачийта мога низ саго хьабаь керда зама хьайийлай.

Мишта мегад советски наха дунен тІа эггара хьалха иштталa хала дола, Бетта тІа ракета яхийта из Іалаьмате доккха а сий дола а гІулакх ка йоалаш чакхдаккха — хІаьта дуккха хІамаш ца довзаш ма дарий из декхар! Из коталo яккха йиш хилар советски наха шоай кулгашца, шоай турпалерча къахьегамца исторически эггара лоацагІча хана, социальни эггара доккхагІа дола гІулакх — социалистически общество хьалъярах а бІубенна коммунизм хьалъеш бохкандаь а.

Советски ракета Бетта тІа йохийташ даьча доккхача гІулакхои атомни ледокол «Ленин» хьадарои тешавеш хьахьокх, парте XXI-ча съезда исторически соцамашца хьалхле а лелаеш, вай халкъо коммунистически общества материальни-технически кІийле кийчъергхилар. Футтаройна бІаргаш дувшадаьрашта мара бІарга ца гуш йиса а йиш яц, иштта бараш мара шек а баргбац коммунизмо адамашта луш йола торонаш Іалаьмате йоккха хиларах.

Советски нах дог гІоздаьнна гІадбаха а цецбаьнна а ба Бетта тІа ракета яхийтарах баьча хоамах. Іилма аппаратуреи Советски Союза Герб тІабола байракхи шийца а йолаш, контейнер Бетта тІа яхийтача, цунца вай мехка сий даьккхача шоай Іилмахоех, инженерех, техникех, болхлоех доккхал ду советски наха. Цу тайпара, ка а йоалаш Бетта тІа эггара хьалха ракета яхийтара сий даьккхад Советски Союзо.

Космос караерзаяьча вай наха яьккха котало вай дерригача халкъа карагІдаьнна денал дола гІулакх да, социализма ерригача лагера котало я из. Дунен тІара Іилма дегІадоаладеш даь Іалаьмате доккха гІулакх да из, дерригача дунен тІа лоархІам болаш карагІдаьнна хІама да из.

Атомни энергеца болх бу двигателеш йола «Ленин» яха ледокол даь йистедаккхар а боккхача лоархІамера гІулакх да. Ший бахьан доацаш дац дунен эггара хьалха атомни энергеца болх беш йола электростанци хьалъяьча советски наха эггара хьалха атомни ледокол дар а. Цунца цІаькхаз а дІахьекхад вай, атома энерги машар гІулакхашка дІаяхийта уйла йолаш советски нах хилар.

Вай «Ленин» яхача атомни ледоколо океаний ша бохабаь ца Іеш, «шийлача тІема» ша а бохабергба. Цо никъ булларгба халкъий хьалашкеи дегашкеи, герз хьадара тІехьа лоаттаю яхь а йита, сага болча пайданга атомни энерги дІаяхийта, цун са а дог а дІоахдеча из дІаяхийта, наха эшаш дола хІамаш хьадеча из дІаяхийта яхь лаца паччахьалкхенаш тІаерзае уж тІа а хьехаш. Атомни энерги боахама машарерча гІулакхашка дІайохийташ дерригача халкъашца дика гІулакхаш леладе кийча ца вай, вай чІоагІа раьза хургдар, нагахьа санна вай тІахьехам массайолча паччахьалкхенаша хьаллоацаре.

Ракета хьа а яь, из Бетта тІа яхийтача, Советски Союза Іилмахоша Бетта тІа яхийтача советски ракетацарча байракха копи деннад сона. ЧІоагІа гІадваха Америка ВІашагІкхийттача Штатий президента г-на Эйзенхауэра лургда аз цу байракха копи. Советскии американскии Іилмахой, инженерий, болхлой вІашагІтоха, вай халкъий низ творчески къахьегама тІабахийта, вай мехкашта юкъера гІулакхаш тоаде лоаттабу къовсам айбе, дерригача халкъашта юкъе, укх лаьтта машар хилийта тІахьехаш хийла из байракх.

Аз тешам лу дукха безача сай мехкарча наха а со США водаш хиларца дувзаденна доттагІлен тІехь сайга письмоши телеграммаши мел язъяьча наха а шоана дагадоаллар кхоачашде сай оагІонгахьара аз сайна могар дергхиларах. Со шек вац США президента дика уйлаш хилarах. Со ВІашагІкхийттача Штаташка хьехаш, хетаргахьа, цун уйла хиннай халкъашта юкъе къовсаме латта дешаш къоастаде юкъара мотт лаха а вай мехкашта юкъера гІулакхаш тоаде а.

Керттера оаха де дезар да — укх лаьтта мел бахача наха маьрша баха йиш йола хьал Іалашдар.

Никъ дика бувцаш хиларах баркал хилда шоана, дукха деза новкъостий, доазол дехьара доттагІий!

1959 шера, 14 сентябрь.
Н. ХРУЩЕВ.

Америка ВІашагІкхийттача Штаташка СССР Министрий Совета Председатель Н. С. Хрущев вахар

США Президента Д. Эйзенхауэра вехарах 15-ча сентябре Москвера «ТУ-114» яхача самолетаца ший дезал а тІехьа СССР Министрий Совета Председатель Н. С. Хрущев Вашингтоне вахар.

США водаш Н. С. Хрущевца бахар: СССР кхыча мехкашкарча гІулакхий министр А. А. Громыко, СССР Лакхерча а специальни юкъерча а дешара министр В. Т. Елютин, доазол дехьарча мехкашцарча культурни бувзамий СССР Министрий Советерча Паччахьалкхен Комитета председатель Г. А. Жуков, СССР Министрий Советерча атомни энергех пайда эцара керттерча управлене начальник В. С. Емельянов, писатель М. А. Шолохов, Украински ССР днепропетровски совнархоза председатель Н. А. Тихонов, СССР унахцІено лораяра Министерства коллеге член профессор А. Н. Марков, хІаьта иштта Л. Ф. Ильичев, П. А. Сатюков, А. И. Аджубей, Г. Т. Шуйский, В. С. Лебедев, О. А. Трояновский, А. С. Шевченко, А. А. Солдатов, В. Ф. Грубяков, А. А. Туполев, М. А. Харламов Ф. Ф. Молочков, Н. Н. Луньков, А. Г. Ковалев, В. Н. Виноградов.

США волаш Н. С. Хрущев къамаьл хургда президентаца Д. Эйзенхауэрца Н. С. Хрущев Вашингтоне, Нью-Йорке, Лос-Анжелосе, Сан-Франциско, Де-Мойне, Питтсбурге, США политически, общественни, хІама лелалуча наьха викалашца вІашагІкхийтта хургва, цхьайола американски промышленнии юртбоахамеи предприятешка, хІаьта иштта Іилма-тохкама учрежденешка гІоргва, американски халкъа вахарга хьожаргва.

Нью-Йорке волаш ООН генеральни секретара Д. Хаммаршельда вехарах ООН Генеральни Ассамблее 14-ча сессе къамаьл дергда Н. С. Хрущева.

СССР Паччахьалкхен байракхашца хозъяьча Внуковски аэродроме Москверча къахьегамхой дукха викалаш гулбелар.

Н. С. Хрущев накъа воаккхаш хилар новкъостий: А. Б. Аристов, Н. И. Беляев, Л. И. Брежнев, Н. И. Игнатов, А. И. Кириченко, Н. А. Мухитдинов, М. А. Суслов, Д. С. Коротченко, А. Э. Калнберзин, А. Т. Кириченко, А. Н. Косыгин, К. Т. Мазуров, В. П. Мжаванадзе, Н. В. Подгорный, Д. С. Полянский, СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатела заместителаш Ю. И. Полецкис, М. Рахматов, СССР Министрий Совета заместителаш А. Ф. Засядько, Д. Ф. Устинов, СССР Лакхехьарча Совета Союза Совета председатель П. П. Лобанов, СССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь Н. П. Георгадзе, СССР министраш, РСФСР министраш, ССКП Центральни Комитета членаш, ССКП Центральни комитета члений кандидаташ, СССР Паччахьалкхений комитетий председателаш, Советски Союза маршалаш, Москве а Московски областа а партийнии советскии организацей хьалхле лелаераш, ССКП Центральни Комитета отделий заведующеш, ССКП ЦК, СССР а РСФСР а Министрий Совета, СССР кхыча мехкашкарча гІулакхий Министерства бехктокхаме сотрудникаш, кхыбола официальни нах.

Н. С. Хрущев накъа воаккхаш аэродроме хилар СССР-е яхийтача дипломатически представителашта керте латтараш, СССР-ера США гІулакхий временни поверенни Э. Л. Фриирс керте а волаш США Москверча посольства сотрудникаш, хІаьта иштта дуккха бола Советскии доазол дехьареи корреспонденташ.

Н. С. Хрущеви цунца бахараши боккхача безамца накъа а баьхар, царна никъ даькъал а бийцар гулбеннача наха.

(ТАСС).

Н. С. ХРУЩЕВ США КХАЧАР

ВАШИНГТОН, 15-гІа сентябрь. **(ТАСС спец. корреспондент).** США президента Д. Д. Эйзенхауэра Америка ВІашагІкхийттача Штаташка ва хьийха тахан Вашингтоне кхаьчар Советски Социалистически Республикай Союза Министрий Совета Председатель Н. С. Хрущев.

Н. С. Хрущев, цун дезал, цунца бахараш тІа хинна «ТУ-114» яха советски реактивни лайнер Вашингтона юхерча Эндрюс яхача аэродроме Іоессар моттигерча ханах 12 сахьати 21 минути яьлча (московски ханах 19 сахьати 21 минути яьлча).

СССР Министрий Совета Председатела Н. С. Хрущева аэродроме накъабаьхкар США президент Эйзенхауэр, паччахьалкхен секретарь Гертер, ООН-ера США хадданза вола викал Лодж, кхыбола официальни нах.

Накъабаьхкараштa юкъе СССР посол М. А. Меньшиков вар. ХІаьта иштта аэродроме бар американски а кхыча мехкий а кепа йоазон, радио, телевидене, кино корреспонденташ. СССР Министрий Совета Председатель Н. С. Хрущеви цун сесаг Н. П. Хрущеваи самолета тІара Іабоалаш США президент Дуайт Эйзенхауэр накъавера царна. Аэродроме баьхкача официальни наха моаршал хьаттачул тІехьагІа, Н. С. Хрущеви Д. Эйзенхауэреи сийлен ха тІа эттараша лу рапорт хьаэц. Советски Союзеи ВІашагІкхийттача Штатейи гимнаш локх СССР Министрий Совета Председатела сийна 21 залп йоккхий топаш тох.

Н. С. Хрущеви Д. Эйзенхауэри платформа тІа бовл.

Президента Эйзенхауэра лоацца къамаьл ду. Америка правительства а халкъа а цІерах Н. С. Хрущевга, цун дезалга, цунца баьхкарашка моаршал хоатт цо.

«Со чІоагІа хьашт долаш хьеж Іа сайца дергдолча къамаьлага, — йоах президента. — Кхыча мехкий дешай хьашташ дувцаш вай переговораш ергъеце а, со теш, дуккхача гІулакхий хьакъехьа дизза а цІенча дег тІара а вай дагадаларо шинна а оагІорахьара уйлаш дикагІа йовзаш, дунен халкъашта юкъе къовсаме латта дешаш къоастадара новкъостал дергхиларах».

Шоана гургда, со цунах теш, тха халкъ шун дар санна нийсхон хьалашка машаре даха безам болаш хилар, — йоах дІахо Эйзенхауэра.

Вайна цхьана дагадоаллар массаз а беррига юкъара нийсхони чІоагІеи машар хила безам хилар—аьлар юххера йистевоалаш президента. Цу тІа гІолла господин Председатель моаршал хоатт аз шуга—марша доагІалда шо Вашингтоне а ВІашагІкхийттача Штаташка а.

Цо даьча къамаьла жоп луш СССР Министрий Совета Председатела Н. С. Хрущева къамаьл дир.

Дог цІена долаш а уйлаш дика йолаш а даьхкад тхо шунцига. Советски халкъ американски халкъаца машаре а доттагІал долаш а даха безам болаш да, — йоах Н. С. Хрущева.

Цхьаккха а духьаленаш яц вай шин мехка юкъера гІулакхаш дикача шин лоалахочоа юкъера гІулакхаш санна хилийтара духьал. Советскии американскии халкъаш, кхыдола халкъаш а санна, дунен шоллагІа тІом хиннача хана цхьана вІашагІкхийтта дика летар юкъарча моастагІчох, цун фоарт а кагьеш. Машара хьалхашка дукхагІа лардаш а дукхагІа торонаш а хургья вай мехкий халкъашта юкъера доттагІали дика гІулакхаши чІоагІде.

Дерригa халкъаш, белгалдаьккхар Н. С. Хрущева, чІоагІа хьашт долаш да машар лорабе а чІоагІбе а, машаре даха а. ТІемо цхьаннена а дика дар дахьац, машар дерригача халкъашта пайдане ба. Тхона хетачох из да дерригача мехкий паччахьалкхен деятелаша шоаш хьалхле лелаеча лоаттаде деза керттера гІулакх, — халкъашта дезар кхоачашдар.

Советски космически ракета яхийтаро советски нах гІадбига ца Іеш халкъашта юкъе машари доттагІали хилар мел деза нах а гІадбуг, хІаьта атомни двигатель йола ледокол Советски Союзе хьадар — атомни энерги алхха машар гІулакхашка дІаяхийта дерригача халкъий хаьдда йола уйла я, — аьлар Н. С. Хрущева.

Шо а тхо а укх лаьтта машари доттагІали долаш даха деза вай, юкъарча нана лаьтта мел даха дерригa халкъаш а машареи доттагІали долаш даха дезаш санна.

ВІашагІкхийттача къамаьлаш хиначул тІехьагІа СССР Министрий Совета Председатель, цун сесаг, США президент Д. Эйзенхауэр тІера йийлача машина тІаболх. Автомашиний колонна Вашингтоне йода.

Вашингтона керттера ши улица вІашагІкхетача «моаршал хаттара парад» йоалалу, арме, форда тІема флота, ВВС, моторизованни а говрашцарча а полице подразделенеша дакъа а лоацаш.

США правительства эггара а боккхагІа бола хьаьший сецача «Блейр хауз» яхача моттиге соц автомашиний колонна. Вашингтоне волча хана укххаза хургья СССР-а Министрий Совета Председатела Н. С. Хрущева резиденци.

ДЕГАШ ГІОЗДАЬННАД

ЦаІ шоллагІчул дикагІа долаш кхаш да укх деношка тхона хезараш: **Космически ракета бетта тІа кхаьчай! «Ленин» яха атомни ледокол даьд! Никита Сергеевич Америке вода!**

Цу гІулакхаша хьагойт советски халкъ машар безаш хилар. ХІанз механизатораш ба геттара чІоагІа къахьегаш. Оаха гуйран ялаташ дІаде 530 га лаьтта аьхад. 1601 тонн силос кийчъяьй и. кх. дІ.

Тха отделенера юртбоахама къахьегамхой гІоздаьннача дегаша даькъал бу везача Хрущева лаьца никъ.

ОЗДОЕВ Аюб,
«Назрановски» совхоза Аьлти-Юртарча отделене тракторни бригада бригадир.

Никъ дика хилба

Наьха дегаш гІоздаьннад. Дикача хІамах, дунен машарах тийшаб нах. Ма хой вайна воай даьша оалаш хинна деза, хьакъал дола дош: тІемо воІ ваьвац, тІемо воІ вийнав. ТІемагара беркат далац, тІемагара хало, зе, Іазап доал.

ГІалгІаштеи, нохчаштеи къаьстта дукха везача Никита Сергеевича Іалашбу вайна машар. Тамаш а яц! Никита Сергеевич ше болхлошха ваьнна а къахьегамхошта эшар дика довзаш а ва. Наха дезар, наха пайдандар довз цунна. Цун вахар, цун уйла, цо беш бола болх нахаца ба, наха эшар да.

ТІемо воІ ваьвац, тІемо воІ вийнав. Из воІ ца вийта бу Советски Союза Коммунистически парте, Советий Іаьдало, Никита Сергеевича мел беш бола болх.

Вай тийшад: тІемо воІ вуврговац; воІ, беррига къонгаш дийна бусаргба, ираз долаш бахаргба, кхоачаш хинна коммунизм бІаргагуртья царна.

Никъ дика хилба хьа тхона дукха веза, хьамсара Никита Сергеевич!

Вайна сендухьа безаргба нах боабу тІом? Вайна тоъаргба боадонца, тІехьадисача гІулакхашца лоаттабу тІом, воай боахам тоабеш, коммунизм кхоачашъеш воаш лоаттабу тІом. Из ба беркате тІом, наха ираз лу, нах гІозбоаха тІом.

Ший наха ираз лехараш лоалахошца а хьаьнал, машаре хул.

Воай воІ ваьхача дика хет вайна, воай лоалахой — американций — къонгаш баьхача а дика хет вайна. Бахалба вай советски къонгаш, мехкарий! Бахалба дерригача дунен тІарча мехкашкара а къонгаш, мехкарий!

Тахан, къаьстта дог гІоздаьннача хана, вай советски ракета Бетта тІа ежача дийнахь, дерригача дунен тІарча дог цІена мел долча наха Советски Іилма, Советски мехка, адама хьаькъалах доккхал деш, тІоараш деттача дийнахь, ала дог доагІа:

Машар, новкъостий! Машар, адамаш!

Машарца дахалда вай, маьрша къахьегаш, кхы а доккхача толамашка кхоачаргда вай.

Адамий хьаькъал, адамий ираз, адамий толамаш машарца хул.

Никъ дика хилба хьа тхога «Сона дукха деза са новкъостий», яхаш, тха къоаной, тха ховхача берий дегаш хьийста, тхона дукха веза тха новкъост, Никита Сергеевич!

Д. МАЛЬСАГОВ,
филологически Іилмай кандидат.
Дж. ХАМАТХАНОВ, журналист
Б. ЗЯЗИКОВ, писатель
Хь. ОСМИЕВ, писатель.

Сий дола никъ

Никита Сергеевич Хрущев США гІоргхилари президент Эйзенхауэр Советски Союзе воагІаргхилари тахан дерригача дунен тІа дувцаш, адамашта юкъе машар оттара наха сатувсаш да.

Советски наха цІаккха а бийзабац тІом. ТІемах далац дикадар, тІемо нах, мохк хІалакбу, цудухьа Советски Союзе мел даха адам дег тІара раьза да вайна дукха везача Никита Сергеевича Хрущева тІом ца хилийтара леладеча гІулакха.

Дукха ха йоаццаш Никита Сергеевич Хрущев гІорваьнна, цІи хеза вола советски писатель—Михаил Александрович Шолохов волча хьоашалгІа хиларахи, хІаьта писатель Шолохов цо шийца США вехарахи боккха кхаъ хиннаб дерригача советски адамашта.

Вай социалистически мехка мара хиннадац е хурт а дац писателий доккха сийдеш. Вай правительства, вай парте дилла а йоакхо ю писателашта новкъостал деш, царна нийса никъ хьехаш. Дукха ха йоаццаш СССР писателий III-ча съезде Никита Сергеевич Хрущева писателех аьлар: «Парте гІончаш ба писателаш» — аьнна.

Нохчий, гІалгІай писателаш, дерригa нохч-гІалгІай къам, кхыдола вай мехкара къамаш санна, дог деладенна, раьза да Никита Сергеевич Хрущева Америке хьоча сий долча наькъа.

Цудухьа уйла гІозъяьнна, дегаш деладенна дерригача адамо йоах: Марша гІолва хьо, маьрша воагІалва хьо цІа, дикача наькъ тІа халва хьо, тха веза Никита Сергеевич!

Дж. ЯНДИЕВ, поэт.

Никъ дика хилба хьа, Н. С. Хрущев!

Вай советски ракета Бетта тІа кхаьчай. Са дог гІаддаха гІоздаьнна да, вай Іилманхоша, инженераша, болхлоша баьккхача толамах. Из сийлахь-боккха толам баккхарца нийслуш да вай хьамсара Никита Сергеевич Хрущев США вахар.

Советски адамаш дог тийша да СССР Министрий Совета Председатель Н. С. Хрущеви, США президент Д. Эйзенхауэри вІашагІкхетаро дунен тІарча халкъашта сатем а машар а бахьаргхиларах.

Сона чІоагІа лов Никита Сергеевич Хрущев боккха кхаъ а бахьаш юха цІа верзар.

Никъ дика хилба хьа, тха хьамсара Н. С. Хрущев!

А. ХАМИДОВ,
Нохч-ГІалгІай писателий союза правлене председатель.

Осмиев Хьамзат

Адамашта машар эш

Ший дог-уйла цІена долчо
Тахан машар кертахбоах,
Машар дага водачунга
«Хьа никъ даькъал хилба!» —
йоах.

Лаьттан къайле, сийна сигле
Шийна караерзаеш
Доал къахьега турпал адам,
Сийрда, гІоза кхоане еш.
Ганзаш кхоллаш, ялташ
кхедеш,

Кура хьажкІаш ебаеш
Боахкараша хоз-кха яхаш:
«Тхона чІоагІа машар эш!»

Іуйран феца, ловзаш, делаш,
Нана-Даьхе хестаеш,
Долхаш гу-кха гІоза бераш
Кхаьча моттиг екаеш.

Берий делар, берий ираз
Шоашта гонахь зеций оаш?
Халаш, халаш—цунца да шоа
«Машар» яха сийрда дош.

Маьлха зІыно сомадаьккха,
Наьнах ши кулг хьерчадеш,
Яхаш санна хет цу беро:
«Нани, сона машар эш!»

Маьлха духьал хьал а
кхувдаш,
Михо кІаьда шершадеш,
Уж кІи канаш ма лув шоайла:
«Адамашта машар эш!»

Лоаман кхерах араийккхе
ЦІена шовда долалу,
Дотув санна, къаьга хьийде
Цо ший илли доладу.

Цу иллеца хоз-кха вайна,
Дега, сина лоІам беш,
Халкъа эшар фуд а хайна
Шовда яха «Машар эш!»

Юрта ара, хьунагІ вахча,
Шоайла вІаши къамаьл деш,
Сийнча гІано яхаш ма хоз:
«Укх дуненна машар эш!»

Машар беций вахар хоздер?—
Дунен халкъаш цунах теш.
Цудухь ма хоз адам
кхайкаш:
«Машар! Машар! Машар эш!»

Ший дог-уйла цІена долчо
Тахан машар хьалхабоах,
Машар дага водачунга
«Хьа никъ даькъал хилба!»—
йоах.

ССКП ОБКОМА ПЛЕНУМ

Махулла дегIабоалабе республика юрта боахам

«ССКП ЦК-а Пленума майоаггIара накъа яха республика парторганизаце декхарех» йола доклад еш къамаьл дир ССКП обкома секретара нов. **Ш. С. Сагаева.**

Берригa a советски нах санна, вай республика юрта боахама къахьегамхой къахьегама хьинар а политически кхетам а лакхбенна накъа болх ССКП ЦК-а хургйолча Пленума, аьлар докладчика. Юрта боахама продукташ яха а уж паччахьалкхенга йохка а шоаш тIаийца социалистически декхараш толамца кхоачашдеш ба уж укх шера.

Укх дIабахача бархI бетта вай колхозашеи совхозашеи цхьадола толамаш даьхад балха тIехь. Соахкарчул дикагIа вIаштIехьа даьккха чуийцад укх шера ка бола ялаташ, къахьегам кIезигагIа дIа а бохийташ, дикагIа хьувкъийтай хьажкIаш, гидуаргаш кхыйола культураш, дикагIа вIаштIехьа баьккха бу ялат чуийцача кхаш тIара ча гулдеш а льатта оахаш а бу болх. Республика дукхагIа йола районаш паччахьалкхенга ялат дохкара план кхоачашъяь яьннай. Хьайбаех йоаха продукташ дукхагIа а яьхай, паччахьалкхенга дукхагIа а ехкай.

Хьайбаех йоаха продукташ: дулх 37 процент, шура — 13 процент, фуаш — 30 процент, тха—10 процент дукхагIа кийчдьаьд соахка цу хана хинначул.

Республике хьалха латтарех а хинна дIаэттай Сунженски район. Къахьегами средстваши кIезигагIа дIа а йохийташ, юртбоахама продукташ дIахо йодача хана а дуккха-дукхагIа йохкаргйолаш торонаш гучаяхеи царех бизза пайда эцеи бу болх кхетамца лелабайтаб парте райкомои первични парторганизацешеи.

Районе хьдда а дика довзаш а леладу юрта боахама гIулакхаш, бе мабоаггIара бу организаторски болх. Парте райкомои первични парторганизацешеи хан-ханнахьа ю районо, колхозаша, бригадаша, фермаша социалистически декхараш кхоачашдара итт дийнахьа а бетта а йоагIа итогаш, уж мишта кхоачашъяьй массанахьа дIахойт, шийна бе тIабиллача балха хIаравар бехкткхаме хилар лакхдаьд, шоаех хIанз а дуккха кхоачамбоацараш доахке а.

Шоай декхараш толамца кхоачашду Шелковской, Курчалоевски, Наурски, Ножай-Юртовски, Первомайски районий колхозаша. Ше тIаийца социалистически декхараш кхоачашде лоаттабу къовсам дикагIа вIаштIехьа баьккхаб Грозненски шурий совхоза коллективо.

Цхьабакъда, иштта хьал дац вай массанахьа а. Дуккхача районашка, колхозашка, совхозашка юрта боахама социалистически декхараш кхоачашдара гIулакхаш чIоагIа во латт.

Ховш ма дий, укх шера республика паччахьалкхенга ялат дохкара ший декхараш кхоачаш ца дар. Дуккхача районашка Iальмате во хьувкъийтай ка бола культураш, агротехника бокъонаш чIоаггIа во телхаеш хиларах хиннад из: ханнахьа дIадензар гурахьа дув ялат а кхыйола культураш а, бокккхача боарамах дIадензар фу, шийла хьалха дIайийна хила йоагIа культураш хиннача кхашка дIадензар гурахьа дув ялат, и. кх. дI а. ДIайийна культураш дика хьувкъийта Iальмате боккха лоархIам бола агротехнически гIулакх—зябь еш льатта оахилга во леладу. ЦIенхаштта дола кхоачамбоацараш да дIадув фу леладара гIулакха тIехь.

Уж кхоачамбоацараш дIадаха деза, йоах докладчика, хIара шера тешшаме а дика а юртбоахама культураш хьувкъаргйолаш.

Укх шера хIара колхози совхози дIадувча фун стандарта I-чеи II-чеи классай фуца, дIоахалеи шоралеи долхача готтача мугIаращца, хIара зона оттаьча хана чухь, боагIача боарамех районе дIаде доагIа а дика хьувкъа а гурахьа дув кIаи кени дIабе декхарийла я. Керттердар — гектара тIа дIаде доагIачул кIезигагIа боацача боарамах фу дIадер да укх шера.

Де дезаш латта юртбоахама балхаш дувцаш нов. Сагаева йоах, тIехьа кхача культураш шоай ханнахьа чуэцанза яргьяц. Гидуаргаш дуккхача районашка кхаьчай, цхьабакъда цхьайолча районашка уж чуэцилга во вIаштIехьа даьккха дIадоладеннад. Еррига комбайнаш болх бе йолаялийтаяц, дуккхача механизатораша балха нормаш кхоачашъяьяц, чуэцаш ялат доаду. Республика колхозашеи совхозашеи чуэца езараш 92 эзар гектар хьажкIаш я, царех ялата лаьрхIа 42 эзар гектар а йолаш. ХьажкIаш чуэццашехь а, цхьан беттачухь гIадамаш хьекха доакъарийна вIашка тоха деза, гурахьа ялат дIадувргдолаш хьажкIаш хинна кхаш кийчде а деза.

ХьажкIаш дIаялара а уж йохкара а дола воай декхараш дизза кхоачашде деза вай.

Гидуаргаши хьажкIаши чуэццашехьа а, баьца дaараш, коартолаш, тхьамка, кхыйола культураш чуэцилга тIехьадалийта йиш яц.

ССКП ЦК-а сентябрьски (1953 ш.) Пленум хинначул тIехьагIа сомийи комсийи бешамаш дукхагIа ебаеш дикка болх баьб республике. Цхьабакъда республика дуккхача боахамашка хьалха а санна терко йоацаш я сомийи комсийи бешамаш, пайда ца баларал совгIа, зенаш а хулаш.

Декхар латт укх шера гурахьа ерригача колхозашкеи совхозашкеи йола сомий гаьнаш йоагIа порядок оттаеш тоаярах: оасарах IоцIенъе еза сомий а комсий а бешамаш, сомий гаьнашта хулача лазарашцеи царна зе деча са доаллача хIамашцеи лоаттабу къовсам дикагIа вIаштIехьа баккха беза, дIаегIа сомий гаьнаш йохаяйта а кагья а йиш яц.

Хьайбай боахам дегIабоалабеча долча цIенхашттарча кхоачамбоацарех дувц дIахо докладчика. Республико, районаша, колхозаша, совхозаша тIаийца социалистически декхараш кхоачаш ца дар кхерам болаш да.

Кхоачамболаш латтац хьайбаш а коа тIара оалхазараш а дебадара гIулакх. Из да дуккхача колхозашкеи совхозашкеи дайна а мегаргдоацаш къоастадаь а дуккха доахан тIерадалар бахьан долаш. Дахка доахан дуккха Iахара диса моттигаш я. Бахача нахагара хьайбаш эцара план колхозашеи совхозашеи кхоачашъяьяц.

Укх шера болх во бу Надтеречни района совхозаша. Лаьттанцарча а хьайбай боахамерча а балхий социалистически доккхий декхараш тIа а ийца, уж кхоачашделга доаггIача тайпара вIаштIехьадаьккхадац совхозаша. Лакхде доагIача когаметта, соахкарчул вогIа да совхозий дуккха хьокхамаш. Хьайбаши коа тIара оалхазараши дебадара шоай декхараш во кхоачашду Ачхой-Мартановскии Шалински районий совхозаша, Саясановски района колхозаша.

Динза дисар шу йистедала йисача ханачухь даь йисте а доаккхаш, дикка хьалха довла деза уж боахамаш, хьайбаши коа тIара оалхазараши дебадара декхараш кхоачашде деза хIара колхозои совхозои. Цунца цхьана чIоаггIа тоабе беза племенной болх, доаханна искусственни осеменени елга.

Шура яккхара декхараш кхоачашде мел эша торонаш я вай. Цхьабакъда дуккхача колхозашеи совхозашеи кхоачам хиллал гIожа, чам бола, концентрированни доакъар доллашехьа а, дуккха шура йоаккхилга Iалашдаьдац, хIаьта цхьадолча боахамаша соахкарчул кIезигагIа а яьккхай шура. Шура яккхара а из дIаялара а хьакъеха тIехьадиса хилар, доахан кхоабаш, гIулакх деш, уж чудоахка дика моттигаш Iалашъеш, хIара колхозе, совхозе, хIара Iул тIа, доахана группе, хIара IаттагIара шура йоаккхилга лакхде деза, шура яккхар лохдалийта а йиш яц. Къаьстта хьажа деза доахан талхаш моттигаш хIана нийслу, доахан хIалак делга дIадаккха деза, Iаттагара шура йоаккха хa йIаьхъялийта еза.

Республика дуккхача колхозашеи совхозашеи кIезиг-дукха болх баьб дулх доаккхилга а из паччахьалкхенга дIалулга а лакхдеш.

Цхьабакъда, дикагIчарца вай я шоай декхараш къаьстта во кхоачашдеш йола колхозаш, совхозаш, бIарчча районаш.

Керттера кхоачамбоацар да—семилетка хьалхарча шин шера дулх доаккхача эггара тIех лоархIам бола, чехка хьахулаш дола хьайбаш — хьакхарчи коа тIара оалхазараши дебадара боагIа теркам ца бар.

Юрта боахама министерство, парте райкомаш, райисполкомаш, колхозийи совхозийи кулгалхой декхарийла ба хьакхарч ебае, кхыдола доакъош лакхде, 1959 шера дулх даккха а из паччахьалкхенга дохка а шоаш тIаийца декхараш кхоачашде торо хургйола декхараш чаккдаха.

Укх шера паччахьалкхенна тха дIадалара социалистически декхараш кхоачашдаьд республико. Жа леладеча вай Шелковской, Наурски, Каргалински районаша чIоагIа дика болх баьб жа дебадеш. ХIара шера дукхагIа хулийт дикача фух дола жа, жена тIара тха дукхагIа доаккх. Цу районий дукхагIа йолча колхозаша дулх, тха дукхагIа даккха лерхIаш, Iодаь Iоахарий аьхки ца дойта жа Iай дохкийт.

Цхьабакъда, цхьайолча районаша укх тIеххьарча шин шера жа дебадара план кхоачашъяьяц, тха дукхагIа доаккхилга Iальмате мелá лел. Дулхи тхаи доаккха жа леладе дика торонаш йоллашехьа а, жа леладелга мела дегIадоагIа лоамарча районашка.

Жа леладеча боахамера цIенхаштта дола кхоачамбоацараш дIадаха деза.

Республикерча дикагIа болча жа Iуй опыт ларде а лувцаш, балха дикагIа йола методаш жа леладеча боахама юкъейоалае еза. Юрта боахама министерства, моттигерча органаша жа леладераштa новкъостал де деза тха а дулх доаккхача, халача балхашта механизаци еча, дaьгIенаш тоаеча.

Доакъарий база шерьярах а чIоагIъярах а йоах дIахо докладчика. Хьайбаш гIожача а чам болча а доакъарца Iалашде мел эша торонаш я республике. ЧехкагIа сихданза даргдац техника доакъар кийчдеча яхийтар,силос йоллар, махулла дукхагIа хилийта еза транспорт хьайбашa Iа доаккхаргдолча доакъар тIаоза. Шерра доаржаде деза комбинированни силос йоллилга а люцерна оаташ доакъар кийчделга а. Доакъар хьайбашта дехкара а из лорадара а гоа ца еш цIенхаштта контроль оттаяр боккхача лоархIаме да.

— Хьайбаех йоаха продукташ дукхагIа яхара тIехьа къовсам лоаттабешехьа а, хIара шера къахьегама овсарле, лакхъергйолаш, цхьа центнер шура, дулх, тха доаккхаш дIабода къахьегам а средстваш а кIезигагIа гIоргйолаш гIулакх оттаде деза, — йоах дIахо нов. Сагаева.

Мехкарча дикача боахамаша хьайбаш леладеча нийслуча халача балхашта механизаци еш, дIа ца дехкаш хьайбаш леладеш, доахан детта площадкаш еш, доакъарах лаьтта тIа силос йоллаш, стана чу а ца йохкаш хьакхарч, хьакхарчий кормушкаш лелаеш, кхыдола керда гIулакхаш деш йола опыт укх шера шерра юкъейоалае еза ерригача колхозаштеи совхозаштеи.

Юртбоахама производство дIахо а лакхъяра декхар толамца кхоачашде къахьегам вIаштIехьа баккхара, нормироване гIулакх тоадара, къахьегамах доагIача алапе порядка, юртбоахама производства продукташ дукхагIа яха юрта боахама болхлой материальни безам лакхбара теркам тIабахийтанза баргбац.

Докладчика дика доашхаш дувц совхозашка латта гIулакхаш.

Дика овсарле йолаш а пайда боалаш а лаьттанца болх берашца доккхий кхоачамбоацараш доаккхаш а совхозаш я вай. Боахамга во хьож, хьабоалаш пайда а боацаш рузкъа дIаухийт, Iальмате йоккхий накладной расходаш ю, совдола управленчески гIулакхаш леладу. Юртбоахама культураш во хьувкъийтарах, мела дегIабена а кIезига пайда боалаш а хьайбай боахам хиларах цхьаццайолча совхозаша кIезига а доаккх, паччахьалкхенна кIезига дIа а лу ялат, коартолаш, баьца даараш, шура, лаьттанцара йоала а хьайбаех йоаха а кхыйола продукци, цкъаза планах боагIачул дуккха дукхагIа къахьегам а средстваш а дIаухийт продукце единицага, цу гIулакхо продукцега дIабода мах лакх а бу, зе а ду.

Республика юрта боахам дегIабоалабеча цIенхаштта кхоачамбоацараш хилара дуккхача даькъе бехк ба юрта боахама министерства, (министр нов. Андреев), йоах докладчика. Цо тIагIолла хьалхле лелаю колхозаштеи совхозаштеи, моттигашка болх вIаштIехьа баккхара меттел каьхаташ язду. Севообороташ юкъейоалаяр, хий дехкача лаьттаех пайда эцар, хьун кIотаргаш яьнна лаьтта цIендар, искусственни осеменени, племенной болх, дарегIа йола хьайбаш чудохка моттигаш яр, кхыдола гIулакхаш мела кхоачашду.

Республика партийни, советски организацеша, юрта боахама министерства, колхозийи совхозийи кулгалхоша берригa шоай низ тIабахийта беза колхознии совхознии боахам мамогга дегIабоалабара, тIаийца социалистически декхараш толамца кхоачашделга Iалашдара, ССКП ЦК-а Пленума мадоаггIара накъа дахара, йоах, ше йистевоаллаш докладчика.

* * *

Нов. Сагаева яьча докладах хиннача пренех эггара хьалха къамаьл дир парте Шелковской райкома секретара **И. М. Синяткина.** ССКП ЦК хургйолча Пленума сийленца накъа бахара дош партийнии комсомольскии организацей собранешка а, колхозникий юкъарча собранешка а дийца а дийцад, де деза гIулакхаш белгал а даьхад, аьлар цо. Ханал хьалха планаш кхоачашъяь ца Iеш, хьайбай продукташ паччахьалкхенга йохкара даькъе тIаийца социалистически декхараш а кхоачашделга да керттерадар. Заданех паччахьалкхенга йохка лерхIаш хиннар 13 эзар центнер дулха яр, хIаьта колхозашкарчеи совхозашкарчеи къахьегамхоша 23 эзар центнер дулха паччахьалкхенна дIаяла а йохка а дош деннад. Из доккха декхар кхоачашдара къовсам лоаттабеш я районни партийни организаци, юрташкара къахьегамхой цу гIулакха оарцагI а боахш.

— Паччахьалкхенга дулх дохкара шера йола план, — аьлар н. Синяткина, — районо кхоачашъяьй. ХIанз оахош даь социалистически тIалоацамаш ССКП ЦК Пленум хьеллача денга кхоачашдарна мел эшар деш да тхо. Из гIулакх Сунженски, Курчалоевски, республика кхыча районаша а дергда мот сона.

Динза диса хIамаши кхоачамбоацараши бахьан долаш ораторо критика ю республикански а кхыча а организацешта. Оаха, аьлар нов. Синяткина, тIа-тIа дукхагIа дулх дIател паччахьалкхенна. Бакъда колхозашеи совхозашеи 2—3 дийнахьа приемни пункташка лоаттаду хьайбаш, уж дIачуэца вIаштIехьа ца доалаш. Социалистически тIалоацамаш кхоачашдара гIулакха кхерам тIабахь цу дешо. Бакъде йиш а йолаш ях аз, дулх доацача хана «Заготскот» шоашта дIачуденнар, бе-башха а ца хеташ, дIаэц хIаьта хIанз, дуккха хьайбаш дIачутелача хана цо дика хьайбаш а брак ду. Из во гIулакх мамогга сихагIа соцаде деза.

ДикагIа йола опыт Iомаеш, вIашагIтохаш, йоаржаеш юрта боахама министерстве саг ца хилар а, цох районни организацеша, колхозаша, совхозаша шоашккара еш йола тайптайпара экскурсеш лерттIа вIаштIехьа йолаш ца хилар а белгалдоаккх цо. Из деце а, йоах цо, формализмеи концелярщинеи-м шортта я юрта боахама министерстве. Дуккха хаттараш тIадола формаш а увттаеш, уж формаш районни организацешка дIа а кхухьийташ багIа цу министерства болхлой.

Сона хеташ вIалла эшаш йоацача царех цхьан форма тIа 149 хаттар да. Цу форма яхар деш районе 36 саго 36 сахьат даькхар. Кхы дуккха а да юрта боахама министерства балхаца бюрократизм хилар гойташ дола масалаш.

Нов. Синяткина предложени йоалаю, колхозий предприятеша Грознерча промышленни предприятей коллективашта хан-ханнахьа отчет телийла, шоай колхозий гIулакхаш мишта латт а, цу колхозаша рынке продукташ мишта йохк а белгалдеш. ЛеррагIарча маьхах рынке йохка продукташ дукхагIа тIаахийтара гIулакха новкъостал хургдар цох.

ТIаккха къамаьл дир хлебопродуктай управлене начальник волча **Л. А. Гончарова.** Хлебопродуктай системе дуккха гIишлош хьалъю боахаман хьисапе. Цу даькъе цхьацца дола хIамаш дуденнадале, из хиннад приемни пунктий кулгалхоша гIишлош яра гIулакх дика леладар бахьан долаш.

Соахка декабрь бетта, йоах нов. Гончарова, парте обкома бюро цIенхаштта критика яьяр хлебопродуктай управленена. Жуликаши бIеха нахи тхоай системе хургбоаца гIулакх деш доахк тхо. Цу даькъе оаха дукха болх баьб, бакъда, дIахо бе безар а бац кIезига-м. Республике комбикормай промышленность йилла еза, йоах ораторо. Партийни организаце новкъосталца хлебопродуктай система коллектива могаргдар хьатIаена оборудовани дIаоттае а, маэшша комбикормаш хьае а.

— Колхозашкара хьатIайоагIа бедал оаха дарегIча маьхах хьаийю, — йоах нов. Гончарова, — хIаьта кийча продукци беззача маьхах дIайохк. Из юкъ йоаллаш хиларах тхона бедал хьатIаккхаьац, хIана аьлча, колхозашта лац цу наькъаца шоашта йоккхий расходаш е. Маьхашта юкъе из юкъ хургйоацаш къоастаде дезар из гIулакх.

Ялаташ хьаийдеча пункташкара кадраш кхеяра гIулакха кIезига йоакхо еш я моттигашкара партийни организацеш, йоах дIахо ораторо. Цу пункташкара болхлой активай собранешка а кхыча совещанешка а бехац. Из нийса дац. Ялат дIаийдеча пункташкарча болхлошца даиман болх бе декхарийла я моттигашкара партийни организацеш.

ТIаккха дош лу Ножай-Юртовски парте райкома секретара **Г. Э. Межидова.**

— ССКП ЦК Пленум хургья аьнна хиннача хоамо, — аьлар цо, — чIоагIа айдаьд къахьегамхой политически а производственни а хьинар. Дуккха нах тIа а болаш хиннача собранешкеи совещанешкеи дийца а дийца тIаийцад лакхара социалистически декхараш, хIаьта хIанз чуийнна уж декхараш кхоачашдеш а ба. Бакъда уж декхараш кхоачашдара тIехьа лоаттабеча къовсамо дIадех нахацара организаторски а политически а болх тоабелга.

Районни партийни организаце дика ка яьннай цхьацца долча балхех. Паччахьалкхенга ялат дохкара план ханал хьалха кхоачашъяьй, гурахьа дувча ялаташта а зяба а лаьтташ оахилга дика лел. Хьайбай боахам дегIабоалабара даькъе даьха а да толомаш, хьайбаш дебаш датт, уж дебарна йола план тIеххкоачашъяьй. Геттара гIадвугаш да ер гIулкax: хIанз колхозаша дукха а дика а продукци луш дараш мара хьайбаш леладац.Царна доккха новкъостал ду Шелковской районо. Силос лаьттах йоллара план дуккха а тIеххкоачашъяьй районо, дуккха гIожа доакъар а Iалашдаьд.

ДIахо нов. Межидова кхоачамбоацараш дувц. Районе хIанз а кIезига я квалификаци йолаш йола юртбоахама кадраш. Из бахьан долаш хилар соахка дIадийна ялат дика ца дер, овлаш дIадаьха цIен а даь, керда лаьтташ аьха дIадера план кхоачаш ца яр, хьайбаш дукха довр. Района къаьстта чIоагIа лоархIам болаш да сомий бешамий продукци маьхала яьккха дIаяхийтар. Сомаш кийчбеш йолча организацеша из гIулакх во леладу, цо юхабетт сомий бешамаш ебаярцара безам. Респотребсоюзо во леладу районе гIишлой материалаш йохкара гIулакх.

Парте Урус-Мартановски райкома секретара **В. Ф. Русина** ший къамаьлаца мукIарло дир Урус-Мартановски райкомо совхозашта деш долча доалаца кхоачамбоацараш хиларах шинна а докладаца яь критика нийса хилара, хIаьта, район тIехьаюсаш хилар дIа а даьккха, из район республике хьалха латтача районашца хилийтара де мел дезар дергда районни партийни организаце, аьнна дош а делар цо.

ССКП ЦК хургйолча Пленума сийленца накъа бахара совхозаша а Наьсарен районерча берригача къахьегамхоша а мишта къовсам лоаттабу дийцар Наьсарен райисполкома председателa **Т. А. Тебоева.** Цо белгалдаькхар районе дулх а шура а соахкарчул дукхагIа даьккха хилар. Цо торо хулийт паччахьалкхенна шура дIаялара план октябрь бутт чакхбоаллаш кхоачашъе. Планал дуккха а совгIа шура дIаяла а торо хургья. Районе дикагIа балхаш деш болча къахьегамхой сийлен гIулакхаш а дийца, нов. Тебоева мукIарло дир районни организацешта а совхозий кулгалхошта а яь критика нийса хилара. Долаш дола кхоачамбоацараш дIа а даьха, болх тоалургбола гIулакхаш дергда райкомо а райисполкомо а аьлар цо. ХIаьта уж кхоачамбоацараш районе хIанз а дукха да. Совхозаша шоай хьайбаш дебаделга мела лел. Фермашка хIанз а хьайбаш дукха довш хиларах да из. Шура, дулх, кхыйола хьайбай продукташ яхарга шийга дIабода мах лакха ба.

Цу даькъе районерча совхозашта новкъостал де деза. Дуккха фермаш я хий доацаш. Автомашинашца тIаккхахьа деза цу фермай хий. ХIаьта цу гIулакхо продукцега шийга дIабода мах безбергболга ца ховш малав. Фермашка хий хургдола гIулакх делга юрта боахама министерстве дуккхаз а дийцад районни организацеша. Цу дешах яздаь каьхаташ дукха да, бакъда кхоачаш хинна хIама дац.

Кховзткъе итт процент жа чудохка помещенеш йоацаш да. Хьайбай гIишлош чухь эшача хIамашца Iалаш хинна яц. Наьсарен района новкъосталдара хьакъехьа обкома бюро баь соцам кхоачашбеш яц юрта боахама министерство.

Механизаторий кадраш ше ювцача хана нов. Тебоева аьлар, болх дика бовзаш бола трактористаш районе болаш ба, цхьабакъда цар йоакхо еш ца хиларах уж балхаш тIара дIабувл, аьнна. Балхаш тIара дIабийнна механизатораш шоаш хиннача балха юха тIабоалабе чIоагIа болх беш я хIанз укх сахьате райком а райисполком а.

Староюртовски совхоза директора **Х. Р. Решидова** дийцар пленуме хинараштa, ше керте латтача боахама коллективо ССКП ЦК хургйолча Пленума маярра накъа яхара лоаттабеча къовсамах лаьца. Зябь ахара план тIеххкоачашъяьй совхозо, гурахьа ялаташ дIаде лаьтта кийчдаьд, хIанз доахан дика Iангара дахара кийчо еш ба совхоза къахьегамхой.

— Ала безам ба са, — йоах нов. Решидова, — тха еррига вурийтта гIишло хозяйственни хьисапе хьалъеш латташ хиларах. Тхона хетаргахьа балхаш цIенеи дикеи а ду. ДукхагIа йола гIишлош хьалъетта яьннай, хIаьта Сийлахь-йоккхача социалистически революце 42 шу дузача хана еррига гиIшлош йистеяха лаьрхIа а да тхо.

ГIишлош хиларо деррига а кхоачашдац, яхаш дувц дIахо нов. Решидова. Тха коллективо кхоачам хиллал Iалашдаьд гIожа доакъар, хIаьта фуъ а ба тхога. Доахан диза а дIайха а Iангара даха торо йолаш да тхо.

ДIахо дувц оратора, дIаяхача замах юхедисача зуламерча гIулакхашта духьал чIоагIа къовсам лелабе безаш хилар, хIаьта семилетка кхоачашъяра лелабеча къовсама новкъарло еш дола дына гIулакхаш сихагIа дIадаха къахьегамхошта новкъостал а деш.

Юртарча къахьегамхоша даьха толамаш белгал а деш, республика юрта боахама министра **Я. В. Андреева** нийса лаьрхIар министерствах яь критика. Ше министр хиларга хьежжа, аьлар цо, долаш дола кхоачамбоацараш дIадахара де мел дезар дергда, аьнна.

— Эггара лоархIамера дарех декхар да, — аьлар нов. Андреева,— ший ханнахьа а дика а гурахьа дув ялаташ дIадер. Ялат дика хьувкъара ший ханнахьа из дIадер чIоагIа лоархIам болаш гIулакх да. Вай республике уж ялаташ дIадера дикагIа йола ха я 20 сентябре денз 15 октябре кхаччалца я. Укх шера лаьттанца тIоадал кIезига я. Цудухьа ялаташ дIадера сихдала йиш яц. Бакъда хIаьта а, догIаш делхаш ца хуле 25 сентябре ялаташ дIаде доладе а октябрь бетта юккъе уж дIадийна даха а деза.

Лаьтташта хиш дехка деза яхаш а дувц оратора, из де торо мел йолча уж дохкаргдолаш вIашагIболла беза болх. Хиш дахкаро торо хулийтаргья ялаташ дика хьувкъийта.

ДIахо йоах нов. Андреева Ростовски областерча механизаторий опыт шерра йоаржае еза вайцига а. Цар вIашагIъеллай цхьатарра зябь а оахаш, галаш йоха а еш, лаьтта тоIа а деш шаьрдеш йола агрегат. Из метод мамогга шерагIа йоаржае еза республикерча колхозашкеи совхозашкеи.

Парте Надтеречни райкома секретара **П. П. Коновалова** дувц райкоми райисполкоми районерча совхозий гIулакхаш довза а довзаш докладаш тIа белгалдаь кхоачамбоацараш сихагIа дIадаха гIерташ къахьегаш я, яхаш. Оратора йоах, опыто хьахьокх ялат дика хьувкъийтара парови кхаш боккха лоархIам болаш хилар. Укх шера гурахьа дIадув ялаташ пара тIа дийначара 22-негара 27 центнерага кхаччалца ялат даьккхар оаха, хIаьта гурахьа дув ялат гурахьа дийна хинначара 6—7 центнер мара а даккханзар.

Бакъда парах дукхагIа пайда боалилга ховше а тIехь-тIехьагIа кIезигагIа оах из. Из ишта нийслу гурахьа дIадув ялаташ дукхагIа хуландаь, хIаьта цудухьа парови кхаш кIезиг де дезаш а хул.

Райкомои райисполкомои чIоагIа терко ю тIаийца социалистически декхараш кхоачашде берригa низ оарцагIа боаккхаш хадданза совхозий хьалхле лелаю болхлой хьакъестабеш, уж кхетабеш, Iомабеш. ХIанз беррига низ тIабахийтаб оаха деррига юртбоахама балхаш йисте дахара а ер шу дикача хьокхамашца чакхдаккхара а. Гурахьа дув ялаташ оаха дIадувргда духхьал узкоряднии перекрестнии хьисапе, хIаьта моша доакъар соахкарчул дукхагIа а Iалашдаьд оаха.

Бакъда районе дукха да кхоачашде дезаш гIулакхаш. Цхьайола фермаш хица Iалашъяьяц. Дуккхаза а дийцад из дош республикански организацешка, бакъда кхоачаш-м даьдац. Хий ца хиларо доккха зе ду совхозашта. Масала, соахка духхьал хий хьатIа кхахьарга цаI ах миллион сом ахча дIададахад. Укх шера, хетаргахьа, кхы а дукхагIа хургда из. Кхоачашде деза фермашка хьатIа кхахьареи дaьгIенашка хий хилийтареи дош.

— Колхозашкеи совхозашкеи дулх доаккхилгеи из паччахьалкхенга дохкилгеи лакхденнад, — йоах республика Министрий Совета председателa заместитела **А. М. Слюсарева,** — из къаьстта а белгалде дезаш да, хIана аьлча дукхагIа даккхарца хинна ца Iеш хьайбаш дикагIа хиларца а из лакхденна доландаь. Укх цифраша бакъду из. Соахка дулха дIалуча доаккхача бежана дозал юккъера лаьрхIача 288 килограмм яр, хIаьта укх шера 320 килограмм я. Соахка хIара устагIо 39 килограмм озар, хIаьта укх шера — 43 оз. Иштта да хьакхашцара гIулакх а.

Хьайбай продукташ йоахилга а уж паччахьалкхенга йохкилга а лакхде гIерташ чIоагIа къахьегача Шелковски районерча колхозий опытах а дийца нов. Слюсарева аьлар, нагахьа санна ерригача колхозашеи совхозашеи Шелковски районерча колхозаша санна къахьегаре вай республика семилетка кхаь-диъ шера кхоачашъе могаргдар.

Къилбаседа Кавказе шура яккхараи из паччахьалкхенга йохкараи тIехьара моттиг лоац Нохч-ГIалгIайчено. Къаьстта во да гIулакх Надтеречни районе, цига доахана продукташ йоахилга хьалха хинначоа юхе лохденнад. Дукха ха яц доахана овсарленга диллача республике хьалха латтарашца из район хинна.

БIаь гектар лаьттанца расчет йича колхозашкеи совхозашкеи кIезига да хьайбаш. ХIаьта а бахача нахагара уж ийделгеи контрактаци елгеи во лел. Плана задани ах а кхоачашъяьяц. Цу гIулакха къаьстта тIехьаюс Наьсарени, Шалинскии, МагIалбикеи районаш. ХIаьта Надтеречни районерча совхозаша укх шера бархI бетта 75 бежан мара ийцадац.

Шалински районерча Джалкински совхозе доккха доахан дебадара гIулакх во лел. Довраши хьахулараши вIаши нийсдича совдоалаш хIама дац цига. ХIаьта а совхозеи районеи кулгалхоша бахача нахагара доахан эцареи контрактаци яреи гIулакха йоагIаш йола терко яц. ДIахо иштта хила йиш йоацаш гIулакх да из. Бахача нахагара доахан эцара план кхоачаш а тIеххкоачаш а янза яргйоацаш я. Доахан дукхагIа хилийта, хьайбай продукташ яхеи уж паччахьалкхенга йохкеи торо хулийташ ярех мероприяти я из.

Дикка къамаьл дир нов. Слюсарева дулх чакхдоаккхаш йолча кхачан промышленноста заготовительни организацейи предприятейи балхацарча кхоачамбоацарех лаьца а. Цхьабола болхлой шоашта тIадилла гIулакх тешаме, цIена ца леладеш хилар, хIаьта цхьабараша хоза доаца гIулакхаш леладеш хилар белгал а доаккхаш массехк масал доаладир цо.

Нов. Сагаева докладах хиннача пренеех эггара тIехьа къамаьл дир Ачхой-Мартановски районерча Лермонтовски совхоза директора **А. В. Тарамова.** Ший социалистически декхараш кхоачашдара къовсам лелабеча совхоза коллектива балхах дийцар цо пленуме. Гурахьа дIадувча ялаташта лаьтта аьха баьннаб совхозе, долаш да фу а, бакъда дикача специалисташкара консультаци эшаш я совхоз. Оратора йоах, Министерства болхлоша хIанззехьа а гIалаташ доацаш ялаташ дIадера йоакхо йича бакъахьа хургдар, ялаташ нийлха хьатIа даьначул тIехьагIа уж гIалаташ белгалдоахачул. Совхозе специалисташ ба-м ба, бакъда дикагIа болча специалисташкара хьехам, новкъостал эш царна, из новкъостал кIезига а ду.

Дика лелац механизатораш Iомабара гIулакх а. Нов. Тарамова укх тайпара масал доаладир. ШоллагIча бригаде лоаццача хана кхоъ бригадир хийцар. Совхоза кулгалхоша дукха ха йоацаш къона бригадир хьожавир цига, цо болх тоа а бир. Цу бакъдолчо хьахьокх хьалхле лелаеча балхаш тIа къона, хьинар дола болхлой майрагIа хьежабе безилга.

Юрта боахама Министерство совхоза эшачун дукхагIа терко е декхарийла хилар а белгалдир оратора. Совхозе мел йола трактораш къаьна я. Керда машинаш лургья аьнна дош деннадар, бакъда из дош кхоачашдеш-м дац. Дика машинаш ца хиларо тIехьадоах ший ханнахьа кхоачашде йиш йола дукха балхаш.

— Кадращца беча балха юкъе дуккха кхоачамбоацараш да совхозе, — аьлар нов. Тарамова. — Бакъда къона специалисташ-м тха районе дика дIачIоагIлу, хIаьта уж мел эшачунца Iалашбе а гIерт тхо.

Оратора дош лу, совхоза коллективо ший декхараш кхоачаши тIеххкоачаши дара лелабеча къовсаме низ кхоберг ца хиларахи ССКП ЦК хургйолча Пленума мадарра накъа дахара де мел доагIар дерг хиларахи.

Дийцача дешаех йоаггIаш йола решенеш а тIаийцар пленумо.

* * *

АргIан йоагIа областной партийни конференци гулъярах пленумо баьча соцам тIа йоах:

АргIан йоагIа VIII-гIа Нохч-ГалгIай областной партийни конференци гулъе 1960 шера 19 январе, ер дешаш а дувцаргдолаш:

1. ССКП обкома отчетни доклад— докладчик парте обкома хьалхара секретарь нов. А. С. Трофимов.

2. ССКП областной ревизионни комиссе отчетни доклад — докладчик ревизионни комиссе председатель нов. И. Д. Зинурьев.

3. ССКП обком харжар.

4. ССКП областной ревизионни комисси харжар.

VIII-ча Нохч-ГIалгIай областной партийни конференце хургболча викалий нормаш укх тайпара оттаьй: ССКП 40 членах цхьа делегат решающи голос йолаши, парте члена 40 кандидатах цхьа делегат совещательни голос йолаши.

VIII-ча областной партийни конференце бахийта делегаташ харжа беза ССКП Уставо маяххара, къайлагIа кхадж а тоссаш районий партийни конференцешка, районий партийни собранешка, МагIалбика городской партийни конференце.

Советски Эскара партийни организацешка учете латтача коммунисташа областной партийни конференце бахийта делегаташ хорж кхыйолча партийни организацешца цхьана.

ПАРТИЙНИ ВАХАР

Партийни органаш харжа йолаеннай

«Старогрознефта» нефтепромыслови управлене шозалагІа эксплуатаци еча промысла первични парторганизаце отчетно - харжара собрани хилар. ЧІоагІа терко тІаяхийта бийцар коммунисташа отчетни хана партийни бюро баь болх. Докладчика, партбюро секретара нов. Парфеньева а къамаьлаш даьча коммунисташа а белгалдир дукхагІа мехкдаьтта даккхара болх парторганизаце хьалхленца баь хилар а цу балха ерригача участкашка коммунисташа хьинаре дакъа лоацаш хилар а. Укх шера аьхки хина кхоачам боацаш хьийзар промысле, коммунистий - операторий Магомадова, Лылова, Авакова, Вершинина инициативах еха лаьтта мазутни лини тоа а яь, цу чу гІолла цхьоалагІча промыслера 78-ча участке хий ухаргдолаш вІаштІехьадаьккхар. ХІаьта из болх лоацчача хана йисте а баьккхар цар.

Рационализатораштa юкъе дукхъ коммунисташ ба. Уж ба нн. Серягин, Юркус, Лембич, иштта кхыбараш а. Йолаш йолча торонех пайда а эцаш, рационализаторий болх дика вІашагІболлар бахьан долаш дІабахача бархІ бетта промысле 250 эзар сом совгІа ахча ходаьд.

Дика вІашагІбеллаб парторганизаце ССКП ЦК июньски Пленума решенеш наха дІайовзийтара болх. Промысла хьалхле лелаерашеи инженерашеи докладаш ю болхлошта.

Парторганизаце балхацара дика дараш дувцарца дуккха кхоачамбоацараш а гучадаьхар коммунисташа, хІаьта уж кхоачамбоацараш сихагІа дІадахара наькъаш а белгалдир.

Оператора М. Магомадова дийцар ший бригада механизмашца во Іалашъеш хилар, Іана промысел кийчъяра лоархІам болаш йола гІувнаш тоае, кирпишк хьатІакххаьара болх во лелаш хилар.

Мастера А. Афанасьева промысла кулгалхошта критика йир, болх бе моттиг а оборудовани а во хилар бахьан долаш. Производстве механизаци яра болх ладара лелаш хиларах дийцар коммунисташа нн. Егорова, Демидова, иштта кхыбараш а.

Собране коммунисташа мел даь къамаьлаш болх тоабарахи сихагІа кхоачамбоацараш дІадахарахи лаьца дар, хІаьта семилетка заданеш ханал хьалха кхоачашъе торо йолаш промысла коллектив хилар а белгалдир собране.

А. ШВЕДСКИЙ.

Лектора ди

Укх деношка ССКП Назрановски райкомои политически Іилмаи дешар наха юкъе доаржадара общества отделенеи районерча лекторий собрани йир.

Цу собране лекционни пропагандеи из тоаяра дешаши дувцаш доклад йир ССКП райкома секретара Г. И. Волнякова. Парте ХХІ-ча съездо белгалдаьча тайпара наха юкъе беш бола идеологически болх айбе безаш хилар а дийцар докладчика. ДІахо цо дийцар Наьсарен районе лекционни пропаганда кхоачамболлаш лелаеш ца хилар: ешаш йола лекцеш лакхача идейни боараме ешац, практически дешашца ювзаенна хилац, берригa лектораш хьинаре дакъа лоацаш бац лекционни пропаганда лакхача боараме дІаяхьара, балхаца дына духьаларча темаех лекцеш кІезига еш, хІаьта эггара доккхагІа дола кхоачамбоацар да наьна меттала наха юкъе лекцеш ешаш ца хилар.

Доклад йистеяьлча шоай лекционни пропаганда опыт ювцаш цхьаболча лектораша къамаьлаш дир собране. Эггара хьалха къамаьл даьча ТІой-Юртарча лектора нов. Хучиева дийцар цхьаболча наха юкъе хІанз а дІаяхача замах юхедиса во гІулакхаш доахкаш бола нах хилар, хІаьта царна юкъе кхоачамболлаш политико-массови болх лелабеш ца хилар, дукхагІа долча даькъе из болх ССКП ХХІ-ча съезда соцамашца бувзабенна боацаш лелабеш хилар.

СурхотІарча юкъерча школа директора нов. Сакалова белгалдаьккхар наьха кхетамчу дІаяхача замах юхедиса во гІулакхаш дІадахарца мара производстве лакха толамаш даха вІаштІехьадарг ца хилар.

Иштта собране къамаьлаш дир ТІой-Юртарча юкъерча школа директора нов. Баркинхоева а, иштта кхыбараша а. Эггара тІехьагІа къамаьл дир политически Іилмаи дешар наха юкъе доаржадара республикански общества бехктокхамерча секретара нов. Петрова. Цо белгалдир хьалхашка латта декхараш а уж декхараш кхоачашдара наькъаш а.

Собрани йистейоаллаш «Коммунистически общество хьалъяра кхалсага лоархІам» яхача темах ССКП Нохч-ГІалгІай обкома лектора нов. Ахматханова йийшача лекцега а ладийгІар собране гулбеннараша.

Н. ПАШЕННЫХ.

Комсомольций актива собрани

Укх деношка Гудермесски районе комсомольций актива собрани хилар. Собране дийцар комсомольцаштеи кагирхоштеи юкъерча кхетама балхахи из тоабарахи дола дош. Цу дешах лаьца доклад йир ССКП райкома секретара В. Ф. Шанина.

Докладчика а пренеех къамаьл даьраша а белгалдир тІехьарча хана комсомольцаштеи кагирхоштеи юкъера болх ледара хиннилга а из сиха тоабанза баргбоацилга а.

Дийцача дешаех йоаггІаш йола решени тІаийцар собране хиннараша.

И. ИСМАИЛОВ,
ВЛКСМ Нохч-ГІалгІай обкома инструктор.

Гибридни хьажкІаш чуэцаш

Наьсаре - Вокзалерча юкъерча школа дешархоша совхоза 51 гектар лаьттан тІа гибридни хьажкІаш дІайийнаяр. Де деззача тайпара гІулакх а деш хьалкххеяьй цар уж хьажкІаш.

Укх деношка хьажкІаш чуэца арабаьннаб дешархой.

ХьажкІаш чуэцаш къаьстта дикача балхаца белгалбаьннаб дешархой М. Вишегуров, С. Панюцева, М. Ганиев, кхыбараш а.

— Дешархоша шоай низаца чуэцаргья еррига хьажкІаш, — йоах школа хьехархочо нов. Кельбаса.

600 центнерал совгІа хьажкІаш чуэца лерхІ дешархоша шоай участкера.

О. БУЗУРТАНОВ,
(тха корр.).

Гуйран балхаш тІехьадисад

Первомайски района колхозашка таханара балхаш гидуаргаш чуэцари, гурахьа ялат дІадери, хьайбашта помещенеш кийчъяри да. Уж балхаш дика лелаш да ала йиш яц района цхьайолча колхозашка.

Гурахьа дІадувча ялаташта лаьтта ахара балхаш тІехьадисад Ленина цІерах йолча колхозе. Планах 400 гектар лаьтта аха дезача 170 гектар мара аьхадац.

Лаьтта ахара балхаш иштта тІехьадиса да А. Шерипова цІерах йолча колхозе а. Сеялкаш хІанз а ремонт ца еш латт.

А. ПЛИЕВ.

Царех яккха мегаргья из цІи

Грозненски нефтеперерабатывающи завода № 1 йолча установка коллектив семилетка хьалхарча шера доккха толамаш доахаш я. Укх шера бархІ бетта планал совгІа 30 эшелон доагам даьккхац, электроэнерге эзар киловат-сахьат, дукха пари хийи ходаьд.

Беззаме болх беш я из коллектив сентябрь бетта а. Укх бетта итт дийнахьа операторий Александров Владимира, Силкина Петра, Квитко Емельяна, Лутцевой Любай сменаша планал совгІа 500 тонн мехкдаьтта сийрда продукташ, 150 тонн битума яьккхай.

Дика болх беш ба операторий помощникаш а. Царех ба Гончаров Василий, Раенко Мария, дуккха кхыбараш а.

Дукха ха йоацаш цу установка коллективах коммунистически къахьегама бригада, аьнна цІи тиллай.

Н. ГЛУХОВ.

Комбайнаш еча Тульски заводе юрта боахама эша шоаш лела шассеш арахеца Іомадеш да. Юрта боахама тайп-тайпарча кечалашца болх бе йиш йолаш хиларах бІарччача шера пайда эца йиш хургья шассех. Комбайна когаметта, лен чІегІаш тІара боаккхача, хІаьта иштта тайп-тайпара мухь кхухьача болх байта йиш хургъя, цу машинаца. Промышленни а заводской а тохкамаш дика чакхдаьнна дикагІа йола хьалхара шоаш лела шассеш кийчъяьй.

Сурта тІа: шоаш лелача шассей конструкторски бюро начальник Н. И. Миклашевскийи (аьрдехьа) слесарь А. Г. Никольскийи заводе тохкамаш даьчул тІехьагІа шассей механизмашка хьежаш боахк.

П. Маслова сурт. **ТАСС фотохроника.**

Танкистий Ди дездар

Советски танкистий Щей шерра белгалдир Нохч-ГІалгІай республикерча къахьегамхоша. Массанахьа а докладаши беседаши йир Даьхе лораерашта-танкисташта хетаяь. Сийлахь-боккха Даьхен тІом хиннача шерашка танкисташа даьхача толамех тІемахоша дийцарашка чІоагІа раьза а болаш ладувгІар къахьегамхоша.

КІиран дийнахьа 13-ча сентябре Іурра денз дикка бийса яххалца халкъа гулянье хилар Кирова цІерахча культураи салаІареи парке. Эзараш бола грозненцаш танкистий Денна хетаяьча выставкашкарча экспонаташкеи мотоциклистий состязанешкеи хьежар.

Гулянье йистейоаллаш художественни самодеятельноста концерти документальни фильмаши а хьекхар къахьегамхошта.

Н. ЕРЕМЕНКО.

Дикача хьокхамашца накъа болх Пленума

Дийнахь а бус а ца соцаш тракторий таташ да «Назрановски» совхоза Яндрерча отделене кхашкара хьахозаш. Отделене механизатораш сихбенна гурахь дІадувча ялатаи зябаи лаьтта оахаш боахк. Евлоев Махьмада кулгалдеча тракторни бригадо 800 гектар гаргга лаьтта аьхад. Цох 300 гектар гаргга дола лаьтта гурахь дІадувча ялата кийчдаьд. Аьха лаьтта дика агротехнико маяххара а да.

ЧІоагІа хьинаре къахьег лаьтта оахаш болча трактористаша Хамхоев Габос, Даурбеков Юнаса, иштта кхыбараша. Цар массаза шоай сменах йола нормаш тІеххкоачашъю. Масала, нормах 4,2 гектар йолча 4,5—5 гектар лаьтта оах Яндрерча механизатораша.

Дукха балхаш да укх гурахьа отделене кхоачашде дезараш. ДІаде деза 650 гектар ялат, аха деза зяба 1000 гектар лаьтта. Цхьабакъда, механизатораша лерхІ 1550 гектар зяба лаьтта аха. Планал совгІа аьха лаьтта ворхІ шера план ханал хьалха кхоачашъяра цар лоацаш дола дакъа да.

Цу балхел совгІа чуэца езаш я 340 гектар гидуаргаши 300 гектар хьажкІаши. Гидуаргаш чуэца укх деношка болалургба отделене къахьегамхой. Цу балха ши комбайн кийчъяьй, кийчъеш латт кхы а 3 комбайн.

Берригача механизаторий цхьа уйла я: дикача къахьегама толамашца ССКП ЦК хургйолча Пленума накъа баха.

М. ДАСКИЕВ.

Доаханна Іана дика кийчо ю

Веденски районерча ХХ-ча партсъезда цІерагІча колхозе сихбенна доаханна доакъар кийчдеш, из фермашта юхxе хьатІаозаш, доахан чудоахка моттигаш тоаеш латт.

Доакъар кийчдеча шоай нормаш тІеххоачашъеш хьабоагІа Гулаева кулгалдеча бригадера 65—70 шу даьнна бола боакхий нах Нанаев Суьпьян, Тойсумов СаІид, Мусалаев Абумуслим, Эзиров Чама, Демешев Элти, Тасаев Шайхиг. Кагирхошта юкъе шоай низ ца кхобеш дийи бийсеи ца къовсаш хьинаре къахьег Музаров Беккас, Хасанов Султана, Юнусов Сайт-салима, Тасаев Ширване, Хамидов Зелимхана, иштта кхыбараша а.

Фермашта ремонт еча дика къахьег Хупиев Алве кулгалдеча бригадо. Цар 25 сентябрь тІакхачале кхийш тоадаь даха, аьнна дош деннад.

С. БОРХАНОВ.

Советски Іилма керда толамаш!

* * *

Советски ракета Беттага кхаьчай

Сентябрь бетта 12-ча дийнахь Советски Союзе Беттагахьа яхийтай шоллагІа космически ракета. Цу дийннахье а из хоам дерригача дунен тІа гІолла чакхбаьлар советски наьха дегаш куралца хьал а дузаш.

Ракета дозал (доагам а доацаш) 1.511 килограмм да. Ракетаца хиннай Іилмаи радиотехническии аппаратура чу а латташ, гергача формехьа йолаш йола контейнер. Ракета тІа хинна радиопередатчикаш чакхдаллалца лерттІа дика болх беш хиннай.

Беттаи Лаьттанеи юкъера юкъ 370 эзар километр я. Лаьттана гаьна ме йоал сихагІа а йодаш яхай Беттага йода советски шоллагІа космически ракета. ХІара секунда 11,2 километр беш никъ баьб цо Лаьттацара къастача хана.

Сентябрь бетта 14-ча дийнахь ах бийса яьнначул тІехьагІ 2 минути 24 секунди яьлча Беттага дІакхаьчай шоллагІа советски космически ракета. Беттага дІакхоачаяьй цо Советски Союза герби «Советски Социалистически Республикай Союз. Сентябрь, 1959 шу» яха йоазуви тІадола байракхаш.

Сийлахь-доккхача, доллача хІаманга низ кхоачаш долча советски халкъа баьккха из тамашне боккха толам дуне мел латт адамий дегашка латтаргба. Дуккхача хана денз адамашта дагадаьллар кхоачаш а деш, эггара хьалха Беттага ший ракета кхоачае мегар советски турпала халкъ хиларо тешал ду Іилмаи техникаи говзалашта хьалхле советски сагага хилара, дунен къайленаш йовзара, Іалам низ сага Іунал оттабе беча балха эггара хьалха латтар Советски Саг хилара.

Советски нахал совнагІа, дунен тІа мел дола прогрессивни адамаш гІоздаьхад Советски Союзаи, цун Іилмаи техникаи карагІдаьнначо. «Сийле хийла советски къахьегамхой, сийле хийла Ленина парте!» — йоах дунен тІа мел болча вай доттагІаша.

Мах баь саг варгвоацаш, дуне мел латт исторе чура доврдоацаш, селла доккха кхо хІама да алхха укх дІадахача цхьан кІира чухь хиннар: советски космически ракета советски сага лайнначa наькъах Беттага кхаьчай, космически ракета Беттага хийцача дийнахь, 12-ча сентябре, Ленинграде Нева яхача хи тІа даьннад эггара хьалха дунен чу даьнна «Ленин» яха атомни ледокол, 15-ча сентябре дунен халкъашта юкъе машар хургбола гІулакхаш дувца Америка ВІашагІкхийттача Штатий президент Д. Эйзенхауэр волча вахав СССР Министрий Совета Председатель Никита Сергеевич Хрущев.

Мала варгва цу кхаь деша маІан даь!

Дунен массе а миІингера дог цІена мел дола адам хоастам беш да тахан Советски Сага — турпала.

* * *

Ма шера,
Ма дІаьха да
Вай доккха дуне.
Цул шерагІ,
Цул доккхагІ
Сага дог да.
Ма лакха,
Ма сийрда я
Сийна сигле.
Цул лакхагІ,
Цул сийрдагІ
Дунен тІа
Сага уйла я.

Джамалдин ЯНДИЕВ.

Никъ дика хилба „Ленин“ яхача кема

Ленина цІерагІа дола, атомни низаца лела ша эттІабу кема даь йисте а даьнна болх бе доладеннад. Ша эттІабу кемаш-м дунен тІа дуккха а хиннад, цхьабакъда из саннадар хинна а дац е хІанз кхы цхьаьккха деш а латтац.

Из атомни кема а цунна чу латта Іалаьмате дукха чоалхане, говза, тайп-тайпара машинаш а прибораш а хьаеча юкъе вай мехкарча 500 предприяте дакъа лаьцад. Пхезза вІаштІара даь цІеношmиссел лаккхеи, 134 метр дІаьхеи, 27 метр шереи, 44 эзар говра бар миссел низ болаши да из. ХІанззалца дунен тІа эггара доккхагІа хиннача американски, «Глекчер» яхача ша эттІабеча кемал ши дакъа низ болашагІа а да из.

Цу кема тІа болх беча наха даь дика кийчдаь, 900 гаргга цІа да. Дика тоаяь, кийчъяьй клуб, библиотека, читальни, радио, хІама дуа моттиг, бани, иштта культурни, сага мел эша кхы хІама кхоачам болаш да. Цул совгІа ше латтачара гІатташ йола вертолет, катер, шлюпка яха капий кемаш а да.

Из масса а долча ша эттІабеча кемал доаккхагІа, низ болашагІа, хиларал совгІа цун дикал я, из атомни низаца лелаш хилар. Кхы цхьаькха а цу тайпара кема дац шин кхаь кІира мара доагам тоъаш, цун массехказ дуненна гонахьа го баккхеи шера лелеи йиш я доагама а кхыча хІаман а кхоачамболаш.

ХІанзалца дунен тІа цхьаккха а кема ца дахача даха низ а йиш а а йолаш да из. Масса а хана боккха ша а бола, дукха рузкъа а дола вай мехка къилбаседера моттигаш Іомае, тахка цигарча дуккхача рузкъах пайда эца, къилбаседе гІолла малхбоалерча мехкашка бода никъ шах мукъабаккха даь из.

Ленина цІерагІа дола атомни кема болх бе доладаларо цхІаькха гойт лаьттан спутникаш яь, Бетта тІа а цул дІахагІа а уха ракеташ яь, вай советски Іилма дунен тІа мел долча Іилмел хьалха хилар а, атомни низ вай машара, боахам тоабара бахийта хилар а.

Неве чу даха кхаь дийнахьа лаьттад из Ленинграде баха нах хьожаш. Цунга хьийжача наха чІоагІа гІадбаха тамаш еш язду цох. 15 сентябре, шийна Іаьдало тІабилла болх кхоачашбе новкъа арадаьннад из.

Никъ дика хилба цун!

Доккха хІама карагІдаьннад вай Іилмахошта

Йоккхача шин паччахьалкхен кертте латта Н. С. Хрущеви Д. Эйзенхауэри вІашагІкхетар бахьан долаш чІоагІа деган гІоздаьнна ба вай мехка къахьегамхой. Машар безаш мел долча адамий деган дерригача дунен тІа чІоагІа машар оттаргхиларах болча тешамах диза да. Советски Союза машар дукха безача арахьарча политика боккха толам хургба из.

Н. С. Хрущев США вахар 14 сентябре Беттага кхаьча космически ракета сигал яхийтарца нийсденнад. ХІанз теща мегаргва кхаьтта саг бетта тІа а ваха юхавоагІаргхиларах.

Іалаьмате боккхача толамо бетта тІа космически ракета яхийтаро хьахьекхар машар тІехьа хьегача къино кхолла йиш йола тамашаш. Советски Союза низ, цун машарера уйлаш.

ХІаьта атомни ледокол «Ленин»! Из Коммунистически парте кхеллача кьаькъалеи къахьегамеи цхьоагІонна карагІдаьнна доккха хІама да. Из да атом алхха маьршача гІулакхашка дІаяхийта уйла хилар. Атомни гиганто тамашийна гІулакхаш дергда: цо керда наькъаш дохкаргда, фордаш тІарча вахара керда оагІош хьаелларгья.

Сигал яхийта шоллагІа йола космически ракетеи «Ленин» яха атомни ледоколи советски халкъа хьаькъалаи къахьегамаи карагІдаьнна доккха хІама да.

Берригача советски нахаца цхьана, вай сий долча Даьхенах доккхийдеш советски Іилмахой къахьегамо, тхо, Іилма болхлой, чІоагІа гІад а цигад, цун сий а ду оаха.

З. ДЖАМБУЛАТОВА,
Нохч-ГІалгІай историей, меттеи, литературан Іилма-тохкама института Іилма болхло.

Студентий дегаш гІоздаьннад

Бетта тІа космически ракета яхийтай, аьнна бола хоам радиоца хьакхайкабе болабича репродукторашта го бир Нохч-ГІалгІай паччахьалкхен педагогически института студенташа. Массане цхьа дош тувла ца долийташ ладийгІар диктора дешашка.

ЧІоагІа дегаш гІоздаьнна советски Іилмаи техникаи карагІдаьннача гІулакхех къамаьлаш дир студенташа. Цул тІехьагІа тхона хезар цхьаькха а боккха хоам. Из «Ленин» яха атомни ледокол хи тІа даккхарах бола хоам бар.

Студента Дадаева аьлар:

— Бетта тІа космически ракета яхийтар—вай Даьхен сий чІоагІа лакхдеш гІулакх да.

— Халкъашта юкъера кхохкам лаьгІбара чІоагІа лоархІам болаш гІулакх да вай Іилмахоша даьр, — аьнна, тІатехар студента Юсупова. ЩагІа мел хиннача студенташа цхьатарра хьал а гІайтта чІоаггІа дІаьхдаь тІоараш техар.

Иштта боккха кхаъ хилар студенташта бетта тІа космически ракета яхийтарахи «Ленин» яха атомни ледокол хи тІа даккхарахи.

И. ХАМХОЕВ,
Нохч-ГІалгІай паччахьалкхен педагогически института студент.

Украине гурахьа дув ялат дІадувш латт

УКРАИНСКИ ССР. Винницки областа колхозашеи совхозашеи гурахьара ялат дІадув. Брацлавски района «Вперед» яхача юртбоахама артела дика кийчдаьча лаьтта дІадув кІа. Ялат дІадувшшехьа а, колхозникаша хІара гектара тІа 10—12 тонн торфи шира даьнна кхои дулл. ДикагІа болча механизатораша сменах 21 гектар йолча 30 гектар совгІа ялат дІадув.

Сурта тІа: «Вперед» яхача колхозе гурахьа дув кІа дІадувш латт.

Е. Копыта сурт. **ТАСС фотохроника.**

Республика торговлецара кхоачамбоацараш дІадаха

Советски торговли дегІайоалаяр, товарооборот лакхъяр, тикаш дукхагІа хилийтар, наьха хьашташ дикагІа кхоачашдар — ворхІ шера плана керттерчарех дола декхар кхоачашдара—советски халкъа вахар хадданза тоадара эша гІулакх да.

Семилетка хьалхарча шера вай республика торговле йоккхача коллективо дахача шера хинначул 11,8 процент товарооборот лакхъе, аьнна шоашта хьалхашка декхар оттадаьд.

Дуккхача торговлеи общественни питанеи предприятей коллективаш шоашта хьалхашка оттадаь декхараш сийленца кхоачашдеш хьайоагІа.

1959 шера ворхІ бетта йола план Главювелирторга 111 процент, Универмаго 104 процент, Горпромторго 102 процент, Горпищеторго 101 процент кхоачашъяьй.

Цхьабакъда, республике мах бара гІулакх чІоагІа во лел. Ерригача республике товарооборота ворхІ бетта йола план 99 процент мара кхоачашъяьяц. План кхоачашъяра гІулакх чІоагІа тІехьадисад Нохч-ГІалгІай Респотребсоюза организацей а. Цар ворхІ бетта йола план 95 процент мара кхоачашъяьяц. Товарооборота план кхоачаш ца яра чІоагІа тІехьайисай потребительски коопераце Советски, Саясановски, Первомайски, Надтеречни районашкара предприятеш.

Иштта тІехьайиса я Совнархоза болхлой Іалашбара Управлени а. ВорхІ бетта йола план 97 процент мара кхоачашъяьяц цо. Цхьаккха ОРС-о кхоачашъяьяц ворхІ бетта план. Товарооборота план кхоачашъяьяц цхьайолча торгови предприятей а иштта торгови Управленей а балхаца цІенхаштта кхоачамбоацараш хилар бахьан долаш. Керттера кхоачамбоацар да оптови базашкеи складашкеи доллашехьа а торговлен организацешка товараш ца хилар. Укх шера июль бетта торгови сете кхачаш товараш мел да техкача Грозненски Горпищеторга (директор нов. Махов) 11 тика чу 12 тайпара товар доацаш хилар, царна юкъе кофейни напиткаш, манни крупа, шурий кисель, дуга, гречневи, хьоар. 6 тайпара кондитерски изделеш, иштта кхыдараш а.

Тикашка эшаш дола товараш ца хиларо хьохьокх торговлен болхлоштеи кулгалхоштеи бахача наха эшаш дола товараш малагІаш да ца ховлга, наьха хьашташ кхоачашдара оарцагІа ца боалилга, оптови организацешца бувзам кІезига хилар, шоашта тІадиллача гІулакха шоаш бехктокхаме болга ца ховлга, цул совгІа цхьабараша лерттІа торговле болх вІашагІболлара новкъарло ю. ХІара торгови предприятешка товарий йизза ассортимент хила еза. Товарооборот дегІаярга хьежжа шеръе еза торгови сеть а. ХІанз республика торгови сеть чІоагІа тІехьайиса я товарооборотал. Республике хІара торгови предприятена бахача нахах 40 саг кхачавезача 73 саг кхоач, вешта аьлча шозза дукхагІа. Тикашта хьожадаь дола кІалхарча этажа цІенош кхыча гІулакхашта дІалийцад. Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета а РСФСР Министрий Совета а постановлени йоллашехь Грозненски горсовета исполкома уж цІенош мукъадахац. Цу гІулакха оарцагІ а яьнна де дезар де деза горисполкомо. ЧІоагІа во лел торгови сета болх юрташка. ССКП обкома бюро а Нохч-ГІалгІай АССР оргкомитета а совхозашка тикаш хьалъе, аьнна яь постановлени чІоагІа мела кхоачашъю республика юрта боахама Министерства.

Товарооборота план кхоачашъйира наьха хьашташ кхоачаш дара чІоагІа новкъостал хул товараш нийсса дІадекъарах. Масала, Горпромторга, Горпищеторга, Универмага, кхыйолча организацеша а ворхІ бетта товарооборота план кхоачашъяьй, цхьабакъда товарни фонд еррига а дІайихьаяц. Цо хьахьокх товарооборота план лоха хилар. Республика торговле министерство декхарийла я цу дешага даиман хьежа а товарни фондаш нийса екъа а. Иштта да торгови организацешкара гІулакхаш а. Масала, цхьоалагІа август тІакхоачаш Горпищеторга хозрасчетни предприятешка товараш нормативал кІезигагІа дар, хІаьта городской сете нормативал совгІа 1,5 миллион сома товараш дар. Цу деша лерттІа оарцагІ а даьнна товараш нийсса дІадекъаргдолаш, кхоачамбоацараш юкъера дІадоахаргдолаш гІулакх де деза. Торгови предприятешка мах бара гІулакх тоаде деза.

Цхьайола тикаш ханнахьа хьаеллац, хІаьта ханал хьалха дІакъувл. Из бахьан долаш балха барашка выходной дийнахьа мара дукхагІа йолча тикашка баха йиш хилац. Торгови предприятей режимага хьажа беза кулгалхой, тикаша болх дукхагІа бергболаш, цу юкъе перерыв йоацаш, вІаши хувцамаш деш дола балхаш а долаш.

Иштта хьажа деза оптови базай балха режимага а.

Мах дикагІа бар бахача наьха хьашташ кхоачашдара доккха гІулакх да торговле керда формаш шеръяр. Мах бара керда формаш — самообслуживани лелаеш йола магазинаш дукхагІа хиларо, товараш хургдолча Іодехка мах баро, фасованни товараш дохкаро,цхьадола товараш тІадилла дохкаро, цу тайпарча кхыча гІулакхаша а торо хулийтаргья бахача нахага эшаш дола товараш дикагІа дІакхачийта, торговле къахьегама овсарле лакхъе, товараш дукхагІа дохкийта.

ЧІоагІа во латт хІанз вай республике общественни кхачан гІулакх. Укх шера ворхІ бетта товарооборота план 95 процент мара кхоачашъяьяц. Гудермесеи Гудерместоргеи цхьанна а общественни кхачан предприяте план кхоачашъяьяц. Къаьстта во болх бу потребкооперацей система общепита предприятеша. План 89 процент кхоачашъяьй цар. Цу гІулакхо хьахьокх общественни кхачан предприятей кулгалхой цу гІулакхага хьожаш ца хилар.

Къаьстта оарцагІа довла деза хІанз Іана кхоачам бара, бахача наха эша баьца дааpаш Іалаш а даь Іай дохкаргдолаш. Іай эшаргдола баьца дааpаш Іалащде деза республика юрта боахама Министерства совхозаша а.

Торгови организаце кулгалхоша кадрашцара болх тоабара теркам тІабахийта беза. Деррига декхараш кхоачашдара кадрай лоархІам гуш ба.Торгови сете цхьаболча болхлоша во бу болх, торгови болхлошта юкъе коллективни болх дегІа ца боагІаш сецаь латт, критика кІезига теркал ю.

Тоабе беза кадрашцара болх, нийсса кхетам бала а дегІабоалабе а беза, болхлой дикагІабараш белгалбаха беза. Шоай болх лелабе беззача тайпара ца лелабераш балхара мукъабалийта беза.

Укх шера республика товарооборота план нийсса а кхоачашъюларгйолаш а я. Эшаш дола товараш шортта да, бахача наьха спрос йоккха я. Торговлени, общественнии, кхачани болх дика лелабе беза, мах беча организацешта юкъера кхоачамбоацараш сихагІа дІадаха деза. Теша мегаргва торговлен йоккхача коллективо тІаийца декхараш сий долаш кхоачашдергхиларах.

С. АТИЕВ,
Нохч-ГІалгІай АССР-е Министрий Совета Председатела заместитель.

ДЕРРИГА ДУНЕ ГIОЗДАЬККХА ТОЛАМ

Америка континенто яхараш

НЬЮ-ЙОРК. 13 сентябрь.)ТАСС). Советски космически ракета сигал яхийтар чIоагIа дувц США а американски континента кхыча мехкий а кепа йоазонои общественностои Iилмахошеи.

Нью-Йоркски газеташа хьалхарча оагIош тIа доккхий кортош а долаш кепа етт ТАСС-а хоам, иштта шоай московскии вашингтонскии корреспонденташа советски ракета сигал яхийтарах ду хоамаш а. «Беттага додаш долча Советски Союза космически ракето,— йоах «Нью-Йорк таймса»,— радио сигналашцеи натре морх хецарцеи хоам бир шийгIа дерригача дуненна».

Ассошиэйтед пресс агентства корреспонденто хоам мабарра аэронавтикаи космически аре тахкареи национальни правлене директора Кейт Гленнана космосе керда карагIдаьннарех ловца баьккхар советски Iилмахошта. Цо тешам белар дерригача дунен Iилмахоша «космически аре караерзаяра Советски Союзо баьккха керда толам даькъал бувцарг хиларах.»

ОТТАВА, 13 сентябрь. ТАСС). Советски Союзе БеттагахьаI шоллагIча йола космически ракета яхийтарах бола хоам селхан чехка дIабаьржар ерригача Канаде гIолла, канадски общественносто Iалальмате чIоагIа уйла тIа а йохийташ. Ерригача канадски радиостанцеша шоай передачаш юкъахъяьхар дуне довзара советски Iилмаи техникаи кердача боккхача толамах хоам бар духьа. Сайран арадувлача оттавски газетий хьалхара оагIош, ерригаш хIана яц аьнна, советски космически ракета дувцаш я.

БУЭНОС-АЙРЕС, 3 сентябрь. (ТАСС). Аргентински столица сийсара сарахь арадаьннача газеташ тIа керттера моттиг дIалоац Советски Союзо керда космически ракета Беттага яхийтаро. Ракета сигал яхийтарах дола хоамаш массехказза кхайкадир моттигашкарча ерригача радиостанцешка.

Машара низий керда толам

ПЕКИН, 14 сентябрь. (ТАСС). Синьхуа агенства хоам мабарра 13-ча сентябре Советски Союзо шоллагIа йола космически ракета сигал яхийтар бахьан долаш СССР Iилмай Академе президентага А. Н. Несмеяновга ловца боаккхаш телеграмма яхьийтай КНР Iилмай Академе президента Го Мо-жо. Советски Союзо шоллагIа йола космически ракета сигал яхийтар, йоах телеграмма тIа, адамашта космос йовзара а из караерзаяра а керда боккха лоархIам болаш тIулакх да. Цо иштта новкъостал дергда халкъашта юкъера кхоахкам дIахо лаьгIбара а машар чIоагIбара а. ШоллагIа йола космически ракета сигал яхийтар, белгалдоах Го Мо-жо. Советски Iилма машарга гIерташ хилара къаьстта дола керда тешал да. Вай, ала йиза бокъо а йолаш, ала йиш я Советски Союза космически ракета машара ракета я аьнна, цо кхы а чIоагIагIа хьахьокх Советски Союз кертте латтача социализма лагера низ, кхы а дукхагIа тешам боссабу машар бахьан долаш къовсам лоаттабеча дерригача халкъий дегашка.

Цу дийнахь КНР Iилма-техническ ассоциаце председатела Ли Цигуана телеграмма яхьийтай Iилматехнически обществай Ерригсоюзни совета председателга В. Г. Силуяновга. Космически аре йовза Советски ракета сигал яхийта ка яларо, йоах телеграмма тIа, тешал ду космос караерзаяра новкъа Советски Союза хьалха латтача Iилмо Iалальмате боккха керда гIа баьккха хилара. Со теш Советски Союза Iилмахоша а халкъо а дунен Iилмаи дерригача адамий прогресса гIулакхаи юкъе кхы а доаккхагIа дакъа хьоргхиларах.

„Дерригача дунен тIа Iилмаи техникаи хьалха латтарашца я Россия“

ЛОНДОН, 14 сентябрь. (ТАСС). ШоллагIа советски космически ракета Бетта тIа кхаьчай аьнна хиннача хоамо дукха уйлаш яйт Англе. Ракета яхийтача минута денз английски Iилмахойи, мугIарера нахи чIоагIа сакъердам болаш хьежар цунга. Газеташеи, радиои, телеведенеи англичанашта хоамаш дора ракетах а, цо хьоча наькъах а, цо телача космосера ухача радиосигналех а. Хадданза ракетага хьежаш яр Джодрелл-бэнк яха английски обсерватори.

Таханара дерригагазеташ советски космически ракета Бетта тIа кхаьчай яхаш Москвера даьча хоамехи цу Iалальмате доккхача гIулакхах лаьца дунен дуккхача мехкашкара яьхкача откликехи хьалдиза да.

Дерригача газетий обозревателаша белгалду советски Iилмахоша яь расчеташ нийса хилар, нах цец боахаш гIулакх хилар. «Ракета нийса Бетта тIа яхийтача советски Iилмахоша историе керда оагIув хьайийлай.» — яхаш язду «Ньюс кроникл» яхача газето. «Эрсий Iилмахой кIезигагIа баьнна бале а пхе шера хьалхабаьннаб шоай американски коллегел ракетни двигателаш хьаяра, — йоах «Дейли Миррор» яхача газето. — Ракетни горючех нах цец боахаш толам баьккхаб Советски специалисташа».

ЧIоагIа лоархIам болаш долча «Бирмингам пост» яхача провинциальни газето редакционни статья тIа язду: «Эггара хьалха Бетта тIа ракета а яхийта боккха толам баьккхача Россе, хьахьекхад дерригача дунен тIа Iилмаи техникаи ше хьалха латташ хилар».

Советски космически ракета толамца Бетта тIа яхарца «Советски Союза сий боарам боаццаш лакхдалар» а президентаца Эйзенхауэрца вIашагIкхета США вода Н. С. Хрущев доккхал де йиш йолаш хилар а белгалдеш, «Дейли геральда» язду: Уж паччахьалкхен ши деятель цхьаькха а доккха гIулакх де дезаш ба — «машар хургбола наькъаш лаха».

Советски Союза Iалальмата боккха толам

БЕРЛИН. 13 сентябрь. (ТАСС). ГДР центральни газеташа шоллагIа йола советски космически ракета сигал яхийтарах бола хоам кепа техай хьалхарча оагIош тIа доккхий оагIон шеррал кортош а долаш.

Советски астронавтикеи ракетни техникеи деррига советски Iилма а тIех долга гуш да, язду передовой статья тIа «Берлинер цейтунга». Советски Союза керда Iалальмате боккха толам, белгалдоах газето, къаьстта лоархIам болаш ба Н. С. Хрущев США вахар бахьан долаш. ВIаши уйлаш йовзар — цу программаца вахав Н. С. Хрущев США. Советски ракето новкъостал дергда вIаши уйлаш йовзара никъ хьабелла.

Советски Iилма Iалальмате боккхача толамах бола хоам селхан дIабаьржар ГДР ерригача городашкеи юрташкеи. Республика беррита бахархой чIоагIа гIадбигаб Советски Союза кердача коталоно. ХIанз укх сахьате Зуле, Карл-Маркс-штадте, Шверине, Нейбрандербурге болх беш йолча окружной профсоюзни конференцей делегаташа ГДР профсоюза миллионаш болча члений цIерах ССКП ЦК-геи СССР Министрий Советагеи ВЦСПС-агеи керда йоккха котало бахьан долаш советски халкъа ловца боаккхаш телеграммаш яхьийтай.

ГДР Iилмахоша Беттага ракета яхийтар Советски Iилма-технически уйлан Iалальмате боккха толам лерхI.

Немецки Iилмахочо советски космически ракета яхийтарах аьннар

ЛОНДОН, 14 сентябрь. (ТАСС). Советски космически ракета Бетта тIа яхийтара хьакъехьа Рейтер агентства корреспондента хаттарашта ше телефонаша жопаш телаш Бохумски обсерваторе (РУР) директора Гейнц Каминске аьлар: «10 километр гаьна багIача мозан бIарга чу мелкокалиберни топ тохача снайперацa нийсбе мегаргба эрсий».

Каминске аьлар ракета яхийтаро саг чу а вагIаш йола ракета Бетта тIа яхийта эрсий низ кхоачаргхилар хьахьокх. Бетта тIехенах ракета дIакхетаргйолча районах деш хиннача хоамаша хьахьокх Лаьттан тIара Беттага кхаччалца болча берригача новкъа цунна еш управлени хиннилга.

Франс Пресс Агентство шоллагIа космически ракета яхийтарах

ПАРИЖ. (ТАСС). Франс Пресс Агентство шоллагIа советски космически ракета яхийтарах яьча обзора тIа йоах, «космос караерзаяра керда лоархIамера этап я из». Укхаза цхьайола лоархIамера эргалонаш яый, яхаш белгалду агентствос. Эггара лоархIамегIа да ракета тIехьара ступена нийса управлени хилар: Духхьал баллистически троектори хила йиш йоацаш космически ракета гаьна йодача хана нийса яхийта торо хулийт цу управлене.

Иштта белгалду Франс Пресс Агентство, советски ракета тIа хинна аппаратура чулатта шара хьисапера контейнер кIезига-дукха езагIа хиннай хьалхарча космически ракета тIа хинначул, хIаьта из бахьан долаш ракета мотораша болх дикагIа а баьб. Цу чу латт, йоах дIахо Франс Пресса, тайп-тайпара а дукхагIа а аппаратура, цо торо хулийт ракета Лаьттара Бетта тIа йодача хана из чакхъювлача поясий физически бокъонаш дикагIа йовзийта.

Китайски Халкъа Республика. Мохк мукъа баьнначул тIехьагIа хьалъяь городера Лаянера (Хэнана провинци) шарикоподшипникови завод. Ший продукци хIанзехьа а дика дIайозийтай цо.

Сурта тIа: подшипникаш вIашагIйохкача цехе.

Юань Лина сурт. Синьхуа агентство.

Нохчийи гIалгIайи орфографех лаьца

ХIанз укх сахьате йолаш йола нохчийи гIалгIайи йоазон метта алфавит а орфографи а 1938-ча ш. оттаяь а чIоагIъяь а я. Къилбаседа кавказерча а Дагестанерча а, керда йоазув даькхача, дуккхача къамий орфографештеи алфавиташтеи юкъе нохчийи гIалгIайи алфавити орфографии кхетае а, царех пайда эца а аттагIа лоархIаш я. Уж йола дукха ха йоацашехь а, нохчийи гIалгIай литературни метташ кхедара а тоадара а, нохчийи, гIалгIайи школашка эрсий мотти, наьна мотти хьехара гIулакх тоадара а чIоагIа пайда баьннаб царгара. Вай хIанз укх сахьате йолаш йола орфографи а е долаш дола алфавит, а деррига хувцанза даргдоацаш телха хIама дац.

Нохчийи гIалгIайи алфавиташ оттадаьд эрсий алфавита ларда тIа нийсдаь. Эрсий алфавитаца долаш дола 33 алап хьаийцад, цу хIара алапаца эрсий меттала белгалъеш йола оаз белгал а еш. Цу эрсий алапел совх нохчийи гIалгIайи алфавиташта тIатехад I яха алап. Цо белгалъю эрсий меттала йоацаш йола лакашкара мукъаза оаз. Нохчийи гIалгIайи меттала эрсий меттала ярел дукхагIа оазаш хилар бахьан долаш, нохчийи гIалгIайи алфавиташ дIакхоачашдаьд шолхача алапашца. Уж шолха алапаш латт цу хьаийцача цхьалхача алапех. Цу тайппара нохчийи, гIалгIайи алфавиташ латт эрсий алапехи римски цхьаннехи (единицах).

Из ишта хилар бахьан долаш нохчийи, гIалгIайи меттала яздаь дола йоазош кепатоха тарлу моллагIча эрсий алапаш долча типографе а машинкаца а.

Алфавит дикагIа мел хил, орфографе декхараш кхоачашде аттагIа хул. Цхьабакъда хIанз йолаш йолча орфографешца баьча балхои тахкарои царех доахка цхьадола кхоачамбоацараш гучадаьхад, вешта аьлча дахара лоаттам хувцабаларца а йоазон мотт дегIабарца а шийна хьалхашка увттош дола декхараш кхоачашде орфографе тарлуш ца хилар. Цудухьа нохч-гIалгIай Iилматохкома институто тIадилларца, института болхлоша керда орфографеш оттаяьй, — Мациев Ахьмадеи, Джамалханов Зайнидеи — нохчийяри, Оздоев ИбрахIима — гIалгIайяри.

Керда орфографеш оттаяьй йоазон

1. Прилагательней (белгалдешай) дустара лагIа чаккхенгахь **агIа** доацаш **ах** долаш язде лаьрхад.

ГIалгIай:	Нохчий:
хозах	хазах
диках	диках
къехьах	къаьхьах

2. Адамех йоахача цIерий дера падежа (дожара) чаккхе **а** язде лаьрхIад, хIанзалца санна **о** ца яздеш, — масала:

бокъонаш низ ма кхоачча вIаши гаргаозаш.

Уж вIаши гаргаозара, масала гIалгIай орфографена юкъе, ер хувцамаш даьд:

Яздора	Язде лаьрхIад
йоIо	йоIа
воIо	воIа
кIаьнко	кIаьнка
йиIиго	йиIига

3. Цхьадолча гIалгIай дешашка **ы** яздора, масала: зIы, бIы, Iы, кхы, ды, хIаьта нохчий дешашта юкъе **ы** яздеш дацар. ХIанз из **ы** ца яздеш **и** язде лаьрхIад, масала зIи, бIи, Iи кхи, ди.

4. Хотталура падежа (дожара) чаккхе гIалгIай меттала **чунах** язъеш яр. ХIанз **чох** долаш язъе лаьрхIад нохчий **чух** яхача чаккхенна гарга а озаш, масала:

Яздора:	язде лаьрхIа	нохчаша язду:
хьехархо**чунах**	хьехархо**чох**	хьехархо**чух**
доттагI**чунах**	доттагI**чох**	доттах**чух**
мангалхо**чунах**	мангалхо**чох**	мангалхо**чух**
сай**чунах**	сай**чох**	сай**чух**
Iаьржа**чунах**	Iаьржа**чох**	Iаьржа**чух**

Цу тайппара нохчий орфографи а я гIалгIай орфогррафена гаргаозаш оттаяь:

1.Дукхалеи таьрахье хотталуреи дустареи падежий (дожарий) чаккхенаш **ийх, ийл** долаш язйора. Наха оалаши, кхетоши хиларца а гIалгIай орфографена горгадоагIаш хиларца а **ех, ел,** долаш язде лаьрхIад, масала:

язде деза:	язде деза:	гIалгIаша язду
гали**йх**	гал**ех**	гал**еех**
гали**йл**	гал**ел**	гал**еел**
цари**йх**	цар**ех**	цар**еех**
цари**йл**	цар**ел**	цар**ел**

2. Цхьоален таьрахьа цIера падежа (дожара) чаккхе **и** долча дешай дукхален таьрахьа чаккхе **ийш** долаш язйора. ХIаьта хIанз, гIалгIай меттала санна **еш** долаш язъе лаьрхIад, масала:

Яздора:	язде деза	гIалгIаша язду
гали**йш**	гал**еш**	гал**еш**
корталийш	корталеш	корталеш
собранийш	собранеш	собранеш

3. Дукхален таьрахьа кечалеи, меттигеи падежашка (дожарашка) шоллагIча юхьа цIерметдош шин кепара лелаш дар:**шуьца—шоьца, шуьга — шоьга.**

Цу шинахьа хIанз, гIалгIай метта гаргагIа йола **шуьца — шуьга** яха форма язъе лаьрхIад.

Нохчийи, гIалгIайи орфографеш цхьан новкъа яхара, бе безача балха хьалхара цхьа юхьиг мара яц яр. ДIайодача хана чIоагIа уйла а еш, кIоаргга тохкам а беш дIабахьа безаш ба из болх.

Наьна метта орфографи тоаяр — массане дакъа лаца а дезаш чакхдаккханза даргдоацаш дола декхар да.

Йолаш йола орфографеш вIаши гаргаозарал совх оаха кхы йола моттигаш а хийцай, масала:

1. Нохчий а гIалгIай а меттала цхьа таьрахьцIи (таьрахьдош) да шин кепара хозаш. «цаI», «цхьаъ». Цу шин кепах йоазанца лелаш «цаI» яха кеп яр. Ишта яздар нохчий а е гIалгIай а меттала кхыча таьрахьашца нийслуш дац. Къаьстта из белгалдоал эргача падежашка. Цудухьа из шинна а меттала «цхьа» яха форма йолаш язде лаьрхIад. Из ишта яздар нийсагIа хилар гучадоал из эрга падежашка (дожарашка) даькхача а, цун кхича дешаца бувзам хилча, масала: цхьаъ, цхьа (саг), цхьан (сага) цхьайтта, цхьалха и кх. дI.

2. БIаьннегара эзарнега кхаччалца дола 200, 300, 400 и. кх. дI. таьрахьаш хьалха хиннача орфографе уж бокъонех цхьан язде дезаш дар. ХIанз уж шин дешаца язде лаьрхIад.

3. Дош сехьадаккхареи, цхьоалеи таьрахьа цIера падежа (дожара) дIаьхо **и** долча чаккхен язъяреи бокъонаш а хийцай.

Цул совх дуккха керда правилаш тIатохаш шер а яьй нохчийи гIалгIайи орфографеш. Керда тIатехай доккха алапаш яздареи пунктуацеи ши раздел.

Август бетта кердача орфографей проекташ, институтеи редакцеи, издательстваи болхлой дакъа лоацаш а болаш совещанешка йийца чIоагIъяьй.

ХIанз гарггарча хана Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совета чIоагIъе езаш а я уж орфографеш.

А. МАЦИЕВ, И. ОЗДОЕВ.

Радиопередачай программа

18-ча сентябре: 7.20 — «Грозненский рабочий» газета обзор; 8.20 — «Ленинан некъ» газета обзор; 8.35 — Советски Союзера а доазол дехьара а хоамаш: (гIалгIай меттала); 8.50 — Хоамаши передачай программеи; 9.00 — Безаме ашараш; — Нохчийи гIалгIайи музыка концерт; 17.00 — «Семилетка комсомольски копилка» — передача (эрсий меттала) 17.20 — Юрта боахама болхлошта передача (гIалгIай меттала); 17.35 — «Дукха еза ладувгIа ашараш» — концерт (эрсий меттала); 18.00 — Керда хоамаш (эрсий меттала); 18.40 — «Къайленаш хов яхаш нах Iехабераш» — фельетон (нохчий меттала); 19.30 — Керда хоамаш (нохчийи гIалгIайи метташка).

19-ча сентябре: 7.20—«Грозненский рабочий» газета обзор; 8.20 — Пионераштеи школьникаштеи передача нохчий меттала); 8.35 — Школьника даьштеи ноаноштеи йола беседа (гIалгIай меттала); 8.50 — Хоамаши передачай программеи; 9.00—«Халкъа хоровой коллективаша иллеш оал» — концерт (эрсий меттала); 17.00—Керда хоамаш (эрсий меттала) 17.20 — «Предгорни совхоза механизатораша юрта боахама машинаш эргайоах»— передача (гIалгIай меттала) 17.35 — Моттигерча композиторий вальсаши халхара ашараши; 18.00— «Йовзача талгIе тIа» — сатирический журнала ялхлагIа номер (эрсий меттала); 18.40— «Партийни дешара шу доладалале хьалха — передача (нохчий меттала); 18,30 — Керда хоамаш (нохчийи гIалгIайи метташка).

Редактора заместитель Дж. ХАМАТХАНОВ.

Тахан кинотеатрашка

Американски фермерий хьал

Дукха ха йоаццаш США лаьттан министерства американски юрта боахамах аргIан доагIа статистически лоархIамаш араьхийцад. Август бетта министерства араяьккхача къаьсттача доклада тIа хьакхайкадаьд итт шера чухь — 1949 шера денз 1959 шера кхаччалца — «американски» фермерий ерригача активай» мах, вешта аьча цар лаьттан, гIишлой, юртбоахама машиний, инвентара, хьайбай, иштта кхыдарий а мах 53,7 процент лакх а беннаб, 203,1 миллиард долларга а кхаьчаб, юкъера лаьрхIача цхьан ферма мах 21 эзар доллоргара 39 эзар долларга кхоачаш лакхбеннаб, аьнна.

Хетаргахьа уж цифраш араьхай американски фермерий материальни вахара-хьал лакхдалар хьахьокха. Цхьабакъда, статистически лоархIамий уйла тIа а йохийташ тохкам бича хьагучадоал США Iаьдала органаш хьахьокха гIертачоа гIулакх гаьна латтилга. Iалальмате чIоагIа кансервативни долча «Юнайтед Стейтс ньюс энд Уорлд рипорт» яхача журнало США лаьттан министерства официальни долча статистически лоархIамий тохкам беш «фермерий боахамаш лакхдалар» харцахьа хьахьекхад. Журнало белгалдоаккх, «Фермай активай кхаь даькъах ши дакъа 1949 шера денз лакхдаларо лаьттани гIишлойи мах ахча дайдаларца айбар». Ахча дайдаларо — фермерий боахама кхыча тайпай — машиний, оборудованей; цIагIа лелаеча хIамай маьхаш лакхдир» — яхаш язду журнало. НагахьI санна 1949 шера денз хувца ца луш латтача маьхашца боахамашца дена «дегI» лаьрхIача, юккъерча ферма боахам итт шера чухь 1300 доллар мара лакх а беннабац, журнало яхача тайпара 39 эзар доллар а доацаш, 22300 доллар мара а дац цу ферма рузкъа. Журнало вывод ю лаьттан министерства хьахьекха фермерий «тоаденна хьал» нах Iехабе мара, бакъдолаш ара даьккхадац, хIаьта «дуккха бола бизнесменаш санна фермераш ахча дайдаларо тоIабаь ба», вешта аьлча хадданза лакхлуча маьхаша кIалбутт. Цу хана чухь журнало хьахьекхар «юкъерча ферма мах лакхбалара» калийи юкъереи фермерий боахамаш доххаш латтилгеи уж йоккхийча капиталистически юртбоахама предприятеша хIалакделгеи Iоткъар а. 1949 шергара денз 1959 шерга кхачалца йолча хана 5722 эзар хиннача США-рча фермех 4645 эзар мара йисанзар. Юкъерча «ферма мах» дерригача лаьттай, гIишлоний кхыдарий, ерригача фермай мах а лаьрхIа, из беррига мах мехка мел йолча фермашта биийкъача цхьан ферма мах лоархIаш хиларо фермаш кIезиг ялар къайла а кхухьаш. цар юкъера статистически мах лакха хьахьокх. Вешта аьлча США юрта боахам лакхбалар хьахьокха гIертача американски официальни статистико дувцар харц да.

Американски фермерий хьала нийсса мах бе—эггара хьалха юрта боахамта кхоача ерригa доходаши фермерски боахамий банкашцара гIулакхи довза деза. Цу шинне хьакъехьа дола хьал дувца лоархIамаш дика хилара гаьна латт. США лаьттан министерства экономисташа лаьрхIача 1959-ча хьалхарча ах шера США юрта боахамта кхаьчача дохода боарам соахка цу хана хинначул 8 процент лохагIа хилар. Хьалххе а даьча лоархIамех, укх шера американски фермерашта кхоача доход 1958 шера кхаьчачул итт процент кIезигагIа хургья. Цу хана чухь фермерашка банкайх хьаьрча декхар лакхлуш да: 1949 шера 11,9 миллиард доллар хиннача укх шера 23,3 миллиард доллар лакхлургда из декхар.

Цу лоархIамех американски фермерий вахар «тоаденнад» яхар бакъдац.

Къаьстта во латт 1957-1958 шерашкарча экономически кризисаша дувзаденна дулхи хьайбай хьоанали кийчъяра маьхаш лохдаларо зе даьча хьайбаш леладеча фермерий гIулакхаш. «Юнайтед Стейтс ньюс энд Уорлд рипорт» яхача журнало даьча лоархIамех хьакхарч лелаеча американски цхьайолча фермаша укх шера, соахкарчул 33 процент кIезигагIа пайда эцаргба.

Цу цифраша хьахьокх американски юрта боахам меллуш хилар.

Американски фермерашка кхоача доходаш кIезигъяларца мехка юкъарча национальни доходе цар лоаца дакъа а кIезиглу. 1947 шера цар лоацаш хинна дакъа 8,1 процент хиннадале, 1958 шера цар лоаца дакъа 3,7 процент мара хиланзар. Белгалдаккха дезаш да США юрта районашка вахача цхьан сага йоагIа юкъера доход городе вахача цхьан сага йоагIачул шозза кIезигагIа хилар. Из башхало кхы а чIоагIагIа цецвоаккхаш отт дукхагIа бараш арендатораши батракаши болча негрий наха американски юрта боахама районашка йоагIа доходаши алапии лаьрхIача. Статистически лоархIамаша хьахьокхачох из доход (цхьан сага сих лаьрхIача) негрий шозза кIезигагIа я кIайча фермерий йолчул.

Американски фермерий хьал талхача кIезига лоархIам болаш гIулакх дац фермерий продукцеи промышленноста хIамайи маьхашта юкъе латта башхало а. 1910 шера денз 1958 шерга кхаччалца американски фермеро йохкача продукцен мах 2,5-зза мара лакх ца беннача цо ийеча промышленни хIамай мах 3-зза лакхбеннаб. Цу хана чухь фермераи городерча цуннара хIама дIаэцачоаи юкъера гIулакх лакхденнад. Царна юкъе латт юрта боахама продукташ дIа а ийеш юха йохкаш йола компанеш. Цу компанеша фермерашка дIакхайкаду шоай хьашт дола маьхаш, цар чотах йаьхий а хул. Цу дерриганеша а юрта боахама продуктех городе вахача саго луш долча хIара доллара фермера 38 цент мара хилац.

МугIарех бола американски фермераш кIалак беш юрта боахама продукце монополисташа — скупщикаша бу Iоткъам хадданза лакхлу. Из къаьстта чIоагIа Iаткъ чехка талхаш йола продукци лоаттаеча—хьакхарчии коа тIара оалхазараши леладеча фермерашта. Шоай продукци продукташ ийеча йоккхача компанешка йохканза балац фермераш. Цу гIулакхо продукташ ийеш йола монополеш фермашта бокъонца «доал» ду, хIаьта фермерий хьал болх бе эттача болхлочун хьал тIа отт. Из гIулакх дувцаш Массачузетс яхача штатерча фермерий федераце бюро секретара К. И. Пикетта дукха ха йоаццаш аьлар: «Эзараш йолча коа тIара оалхазараш леладеча фермай кьал экономически лоал оттача кхаьчад».

Цу дерриганеша а эггара къегIа йолча фермай лоархIам бола дакъеи фермераш-издольщикаши боахамех бохабу. Боахамах бехача фермераша хьалгуз юрта боахама пролетариата — американски батракий мугIараш. США 2 миллион ба уж. Царех ахаш гаргга баха йиш йоацаш боахамах беха юртбоахама балхаш долча хана Мексикера, Японера, Филлипински островаш тIара, Пуэрто-Рикора США уха болхлой ба. Миллионал кIезигагIа бац шоай боахамах бохабаьи шоай фермаш тIара лелхабаьи бола селханара американски фермераш а.

Американски американски болхлой отряд вIалла бокъо йоацача хьал тIа я. Укх тIеххьарча итт шерашка стачкаш ещ, хала къовсам лоаттабеш США промышленни болхлоша даьха къахьегамах дола миска законаш а царна бокъонаш луш дац. «ДукхагIа бола юрта боахама болхлой лохагIа йола балха алапии дIаьхагIа дола батха дии. бе болх боацача хана йола страховании луча къахьегама законаша лорабеш бац. — йоах «Къахьегамах долча бакъдарий книжка тIа» (14 араxийцар). — Царех дуккха бараш пенси доагIача хана чу баьнна ба. Цхьабакъда пенси доагIача законаша бокъонаш, луш кIеззига мара бац царех.

БIаьхийча фермерашеи юртбоахама продукци ийеча компанешеи массадолча тайпара духьале ю батракаш профсоюзашка вIашагIкхетара. 2 миллион болча батракех США юрта боахама болхлой союза юкъе боагIа беррига а нах 5 эзар саг мара вац. Цунца дувзаденна вахара бокъонаши хьашташи бахьан лоаттабу къовсам США-рча цу тайпарча къахьегамхой хIанз дIаболабенна мара бац. «Мехкарча дукккхача йоккхийча фермашка наьха хьакъ дуилга чIоагIа цецвоаккхаш къиза а къахьегамхой хьал ийрча лох деш а йола система я,» — аьнна мукIарло дир Вашингтоне хиннача конференце АФТ-КПП яхача американски профсоюзни объеденене хьалхе лелаечарех волча У. Шнитцлера.

США-рча фермерех болча бахача наьха хьал «тоаденнад» яхаш официальни гIозараша дувцар харцду бокъонца долча фермерий хьало. Юкъера а зIамига а юрта боахам бола мехкара миллионаш бола нах цIенхашттарча хадача хьал тIа а хIалак хулча а кхаьча ба.

В. МОРЕВ.

РЕДАКЦЕ АДРЕС: г. Грозный, Сталина улица, 23: ТЕЛЕФОНАШ: редактора — 2-41.23; редактора зам. — 2-07-01; бехктокхама секретара — 2-25.72; корректорске — 2-30-91; партийни вахарен экономикаи отделий — 2-25.72;

СФ02351. 1918 шерарча 11-ча августа цIерагIа йола типографи. Нохч.-ГIалгIайАССР. г: Грозный, Революце проспект: 30/3: Заказ № 5662.